

29. ET NUNC DIXI VOBIS PRIUSQUAM FIAT : UT, CUM FACTUR FUEBIT, CREDATIS. — *q. d.* Nunc metum d'ossuum et mortem, indeque resurrectionem et reditum ad vos vobis prædico, non ut mihi condoleatis et vobis consulatis; sed ut, cum hæc ipsa reipsa compleri videritis, credatis me hæc omnia prescivisse et præordinasse, ac proinde mortem subisse non ex necessitate, sed libera voluntate, pro vestra mundique salute, ideoque credatis me esse Messiam Dei Filium, salvatorem mundi. Audi S. Augustinum: « Hæc est laus fidei, si quod creditur non videtur, sed ex rebus quæ videntur, acquiritur in nobis, ut ea credantur, quæ non videntur; visuri erant discipuli post mortem viventem, et ad Patrem ascendentem, eoque credituri Filium esse Dei, qui hæc posset facere et prædicare, antequam faceret; credituri autem fide, non nova, sed aucta: aut certe cum mortuus esset, defecta; cum resurrexisset, re-
fecta. »

30. JAM NON MULTA LOQUAR VOBIS: VENI ENIM PRINCEPS MONDI DIABOLUS. — *q. d.* Jam non est tempus plura loquendi, sed sermonem finio, quia princeps hujus mundi diabolus, cui se mundani homines subjecerunt, voluntate sua peccando, per suos satellites a venit, id est adventat, ut me capiat et occidat. Dixit enim hoc Christus cum adventarent satellites cum Juda, missi a principibus ad ipsum comprehendendum.

Et (sed) IN ME NON HABET QUIDQUAM. — *q. d.* Venit quidem ut me capiat, sed in me nil habet juris, quia nihil in me inveniet peccati, propter quod Adamum et posteros ejus mori fecit: quare injuste mihi innocentem mortem inferret, idque ego patiar, ut morte mea injusta eum jure suo spoliem hominesque ab ejus potestate et tyrannide eripiam. Ita Cyrillus et Chrysostomus. Innocentia ergo Christi, morsque innocentis nos omnes nocentes a noxa liberavit. Et hæc erat magna Christi consolatio, quam Apostollis hic ingerit. Aut, ut Maldonatus, *q. d.* Venit diabolus ut me per Judæos capiat et occidat, sed « in me non habet quidquam, » id est non poterit me vincere aut perdere, ut sperat: licet enim moriturus sim, tamen id faciam non ejus potentia et vi, sed mea voluntate et libertate, ut Patris voluntati satisfaciám. Patet ex sequent.

Porro S. Ambrosius, lib. *De Fuga sæculi*, cap. 17, et S. Hilarius, lib. IX *De Trinit.*, legunt, « in me invenit nihil, » scilicet quod suum sit, id est nullum peccatum. Rursum iidem legunt sic: « In me non invenit nihil, » sique explicant: in me non invenit peccatum, quod est nihil.

31. SED UT COGNOSCAT MUNDUS QUIA DILIGO PATREM, ET SICUT MANDATUM DEDIT MIHI PATER, SIC FACIO. — *q. d.* Moriar, non coactus a Judæis demonis ministris, sed libere, ut amori et obedientiæ Patris satisfaciám. Ipse enim mihi mandavit, ut mortem hanc capessam pro redemptione hominum, quare sic facio, et eam caesso. Ita

S. Chrysostomus, Cyrillus, Euthymius et alii.

Dices: Christus accepit mandatum a Patre patendi, moriendi et agendi ea que agebat. Ergo non poterat velle contrarium, nec fuit liber, quia sic peccasset: Christus autem est impeccabilis duplici titulo, scilicet primo, propter unionem hypostaticam cum Verbo; secundo, propter lumen gloriæ; quia videt Deum; Christus enim et Beati, quia clare vident Deum esse bonum immensum, toti rapiuntur in ejus amorem, et nil possint amare aut velle, quod illi sit contrarium vel displiceat. Respondeo unionem hypostaticam cum Verbo fecisse Christum impeccabilem, eo quod Verbi officium erat humanitatem illam sibi hypostaticè unitam custodire et præservare, ut nullum peccatum admitteret, ne Verbum, sive Deus, sustentans illam humanitatem, peccasse diceretur. Actiones enim sunt suppositorum, sive personarum. Verbum autem custodivit humanitatem ne peccaret, non physice prædeterminando voluntatem humanam Christi ad parendum mandato Patris, sed tantum sua gratia congrua assidue ita ipsam præveniendi suaviterque dirigendo et impellendo, sicut ex præsentia futurorum conditionalium presciebat, quod ipsa tali gratiæ consensura foret, ideoque semper Dei voluntati libere se subderet, nec vel venialiter illum offenderet. Porro lumen gloriæ necessitavit quidem Christum quatenus ipse erat beatus, ut acta beatifico subderet se visæ per hoc lumen Dei voluntati et decreto mortis, non tamen necessitavit eum, quatenus ipse erat viator, quia qua viator habuit scientiam infusam, uti nos habemus fidem, secundum quam libere actum amoris et obedientiæ elicere poterat, vel non elicere pro arbitrio, uti nos libere similes actus elicimus. Elicuit ergo actum liberum, quo mandato Patris obediens, mortem crucis acceptavit, dicens: « Ecce venio, ut faciam, Deus, voluntatem tuam, » *Psal. xxxiii, 7, et Hebr. x, 9*; nec prior actus determinavit posteriorem, eo quod sint omnino disparati, et alterius ordinis: prior enim est actus beati, posterior est actus viatoris. Vide Scholasticos.

URGITE, EAMUS HINC. — Hæc verba pendunt a præcedentibus, iisque sunt conexa, *q. d.* Ut mundus cognoscat me diligere Patrem, et mandatum ejus de morte capessenda ultro exequi, surgite, abeamus hinc ad hortum Gethsemani, ubi Judas et Judæi me expectant, ut capiant et occidant. Ita S. Augustinus, *tract. 70*; Hilarius, lib. IX *De Trinit.*, Toletus et alii.

Minus recte ergo Chrysostomus, Euthymius et Ribera exponunt, *q. d.* Quia video vos, o Apostoli, esse timidos et pusillanimes, ob Judæos mihi imminentes et adventantes, surgite ergo, et eamus in locum, vel in partem domus secretiorum et tutiorem, ubi securus et quietus me cætera prosequentem audiat.

Mystice: Cyrillus, lib. X, cap. xii; S. Gregorius Nazianzenus, *orat. De Amore pauperum*, et S. Am-

prostus, lib. *De Dono mortis*, cap. v, exponunt, *q. d.* « Surgite, » Id est animum attollite terra in cælum, ut mente versemini in cælestibus: sic enim omnem metum excludetis, nec mortem timebitis, sed ambietis, quasi per eam recta iuri in cælum.

Queres, an vere Christus surrexerit ex mensa domoque exierit versus hortum Gethsemani, ac in via perrexerit loqui ea que narrat Joannes tribus cap. seq., quibus finitis, transierit torrentem Cedron, et hortum ingressus sit, in quo orans a Juda osculo proditus et a Judæis captus est, uti narrat Joannes, xviii, 4 et seq. Affirmant Cyrillus, Augustinus, Beda et Toletus, estque probabile. Probabilius tamen aegant Jansenius, Maldonatus et alii, qui censent Christum hic domo aut loco non exiisse, tum quia Joannes id factum esse non narrat; tum quia in via eundo, Christus non potuisset commode dicere ea que sequuntur usque ad cap. xviii, ita ut Apostoli omnes, eum magno agmine sequentes, omnia illa audirent et intelligerent; tum quia Christum finito omni sermone tandem egressum esse asserit Joannes, xviii, 1; tum denique quia Mattheus, xxvi, 30, et Marcus, xiv, 27, affirmant Christum domo egredientem non comitionalem esse, sed hymnum cantasse. Dicit ergo: « Surgite, » quia vere e mensa Christus surrexit, et in pedes se erexit jussitque Apostollis idem facere, ut secum abirent in montem Oliveti,

ubi sciebat se capiendum; sed ut solent valenticentes chari et amici, qui egre suis, quos summe amant, extremum vale dicunt, et egre ab eis avelluntur, sermonem abruptum resumere et prolongare: sic Christus stando novum et longiorem sermonem hic resumpsit eumque protraxit a cap. xv seq. usque ad cap. xviii, vers. 1, ubi sermonem finiens, abijt trans torrentem Cedron in montem Oliveti. Hic enim est mos amantium, dum sibi mutuo vale dicunt. Sic Ovidius a suis abiturus in exilium, ita de se egre vale dicente canit, lib. I *Tristium*, elegia 3:

Ter limen tetigi, ter sum revocatus, et ipse
Indulgenti animo, pes mihi tardus erat.
Sepe vale dicto, rursus sum multa locutus,
Et quasi discedens oscula summa dedi.

Tropologie: cum imminet res ardua a Deo decreta, vel a Superiore mandata, v. g., iter periculosum, mors, martyrium, generose et alacres nos offeramus Deo in victimam charitatis et obedientiæ, et ob amorem Dei ultro periculo occurramus, dicentes cum Christo: « Surgite, eamus. » Qui enim primum impetum timoris audacter et occurrente infringit, hic dimidium difficultatis vici et reliquum facile pervineat uti quotidie experimur, juxta illud:

Dimidium facti, qui bene cepit, habet.

CAPUT DECIMUM QUINTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Primo, Christus ait se esse vitem, nos palmites, ideoque nos in eo quasi palmitem in vite manere debere, ut vas et vinum spirituale proferamus. Secundo, vers. 10, inculcat dilectionem Dei et proximi. Tertio, vers. 20, prædicit mundi persecutiones post mortem suam in Apostolos irruenturas, eisque opponit, vers. 26, Paracletum a se mittendum.

1. Ego sum vitis vera, et Pater meus agricola est. 2. Omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum; et omnem qui fert fructum, purgabit eum, ut fructum plus afferat. 3. Jam vos mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis. 4. Manete in me, et ego in vobis. Sicut palmes non potest ferre fructum a semetipso, nisi manserit in vite; sic nec vos, nisi in me manseritis. 5. Ego sum vitis, vos palmites; qui manet in me, et ego in eo, hic fert fructum multum; quia sine me nihil potestis facere. 6. Si quis in me non manserit, mittetur foras sicut palmes, et aresecit; et colligent eum, et in ignem mittent, et ardet. 7. Si manseritis in me, et verba mea in vobis manserit: quodcumque volueritis, petetis, et fiet vobis. 8. In hoc clarificatus est Pater meus, ut fructum plurimum afferatis et efficiamini mei discipuli. 9. Sicut dilexit me Pater, et ego dilexi vos. Manete in dilectione mea. 10. Si præcepta mea servaveritis, manebitis in dilectione mea, sicut et ego Patris mei præcepta servavi, et maneo in ejus dilectione. 11. Hæc locutus sum vobis, ut gaudium meum in vobis sit, et gaudium vestrum impleatur. 12. Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos. 13. Majorem hæc dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis.

præcipio vobis. 15. Jam non dicam vos servos; quia servus nescit quid faciat dominus ejus. Vos autem dixi amicos; quia omnia quaecumque audivi a Patre meo, nota feci vobis. 16. Non vos me elegistis; sed ego elegi vos, et posui vos ut eatis et fructum afferatis. 17. Hæc mando vobis, ut diligatis invicem. 18. Si mundus vos odit, scitote quia me priorem vobis odio habuit. 19. Si de mundo fuissetis, mundus quod suum erit, diligeret: quia vero de mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus. 20. Mementote sermonis mei, quem ego dixi vobis: Non est servus major domo suo. Si me persecuti sunt, et vos persequentur; si sermonem meum servaverunt, et vestrum servabunt. 21. Sed hæc omnia facient vobis propter nomen meum; quia nesciunt eum qui misit me. 22. Si non venissem, et locutus fuisset eis, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo. 23. Qui me odit, et Patrem meum odit. 24. Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent: nunc autem et viderunt, et oderunt et me, et Patrem meum. 25. Sed ut adimpleatur sermo qui in lege eorum scriptus est: Quia odio habuerunt me gratis. 26. Cum autem venerit Paracletus, quem ego mittam vobis a Patre, spiritum veritatis, qui a Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me: 27. et vos testimonium perhibebitis, quia ab initio mecum estis.

1. EGO SUM VITIS VERA. — Græce est geminus articulus, ἡ ἀληθὴς ἡ ἀληθὴς, id est illa vitis illa vera; Syrus, ego sum vitis illa veritatis. Proponit hic Christus parabolam vitis et palmitum, hoc scopo et fine, ut ex ea Apostolos doceat debere manere in sua fide et dilectione, nec ab ea discedere ob instantem passionem et mortem: sic enim fructum vite æternæ sibi et aliis allaturos. Hunc esse scopum et fructum parabolæ patet ex præced. et seq., præsertim ex illo vers. 9: «Manete in dilectione mea.»

Christus se comparat viti, non qua Deus est, ut volebat Arius, inde probans Filium esse Patre, utpote agricolâ, minorem, sed qua homo: sic enim homines ei inseruntur, quasi palmites; hi enim cum vite sunt ejusdem naturæ et homogenei. Unde S. Hilarius, lib. IX De Trinit.: «Idcirco, ait, Christus carnem assumpsit, ut illi quasi viti nos homines carnem, quasi palmites inseri possemus.» Sed tamen caro Christi non haberet illam vim producendi palmites, id est fideles et sanctos omnis generis, nisi ei conjuncta esset divinitas, ideoque Cyrillus, lib. X, cap. XIII, ait Christum esse vitem ratione divinitatis. Et S. Augustinus, tract. 81: «Quamvis Christus, ait, vitis non esset, nisi homo esset; tamen istam gratiam palmitibus non præberet, nisi Deus esset.»

Quæres, cur Christus potius viti se comparet, quam pomo, pino, nucî, alterive arbori? Respondet S. Athanasius, in Disput. contra Arium, et ex eo Ribera, Toletus et alii, ob nullas vitis dotes, quibus aliis arboribus præcellit, quæ optime Christo conveniunt, nimirum primo, propter fructuum copiam; est enim fecundissima inter omnes plantas: quod et David, Psal. CXXVII,

significavit, dicens: «Uxor tua sicut vitis abundans;» secundo, propter suavitatem fructus, est secunda enim dulcissimus et suavissimus; tertio, propter vinum, quod ex ejus fructu conficitur, quod lætificat cor, multosque parit effectus similes Christi adventus fructibus. Quarto etiam, quia inter omnes plantas maxime ramos diffundit et expandit, ut considerata trunci quantitate mirum in modum palmites extendat, in quo Ecclesiæ extensio significatur, de qua Psal. LXXX, in figura illius populi dictum est: «extendit palmites suos usque ad mare, et usque ad flumen propagines ejus.»

Quinto, vitis habet flores odoratos et folia laetissima, quibus umbram facit; unde Iis-pira, poma, cerasa, pruna aliosque fructus contingere et mense inferre solemus. Folia Christi sunt gratiæ externæ loquendi, prædicandi, conversandi, etc.

Sexto, vitium principatus peculiaris est Italiae, Scythæ et eo omnium gentium bona vicisse videatur, ait Plinius, lib. XIV, in proœmio. Sie pariter vitis, id est Ecclesiæ, principatum et Pontificatum tenet Roma.

Septimo, tanto potentiora sentiuntur vina, quanto propior fuerit uva terræ, ait Plinius, lib. XVII, cap. XXII, sic Christi potentiam sensimus, dum ad terram descendit, et ex ea carnem assumpsit.

Octavo, vetustioribus vitibus vinum melius, novellis copiosius, ait Plinius, lib. XVI, cap. XXVII. Rursum, vina nonnulla duram. Jucentos annos, tumque mellis asperi saporem habent, ait Plinius, lib. XIV, cap. IV. Herbi-poli Reverendissimus D. Godefridus Episcopus gustandum mihi dedit vinum centum annorum. Hinc illud: «Vino vetero utere.» Sapientia enim est senum.

Vino, raphanus et laurus odore aut succi mixtura lædunt vitem, ait Plinius, lib. XVII, cap. XXV. Idem, lib. XX, cap. IX, docet brassicam viti esse inimicam. Brassicam, ait, vitis fugit, aut si fugere non potest, moritur: ex adverso arbor viti gratissima est populus, cui se alligat, et quasi maritat.

Decimo, nec est ulli ligno æternior materia, quam viti, ait Plinius, lib. XIV, cap. I.

Undecimo, vitis sola bis parturit, cum primum emittit uvam, iterum cum digerit, ait Plinius, lib. XVI, cap. XXV. Rursum, vitis nonnullæ sunt biferae, aliæ triferae.

Duodecimo, Cato de cultura vitium ita præcipit: «Quam altissimam vineam facito alligatoque recte, dum ne nimium constringas, etc., quæ fuse recitat Plinius, lib. XVII, cap. XXXI.

Denique, vitis multiplici, magna et assidua egent cultura; oportet enim eas fodere, plantare, statuminare, alligare, pastinare, ablaquare, stercoreare, putare, defrondere, etc. Sic multa, magna et continua cura eget Ecclesiæ et anima sancta, quæ Christo quasi viti inseritur. Plures vitis dotes et analogias recensui, Ezech. XV, 2.

Porro, propriæ et potissima cause sunt duæ, cur Christus hic comparaverit se viti, non pino, nucî, alterive arbori. Prior est, quod jam recenter Christus Eucharistiam instituerat, ac sub specie vini Apostolos sanguinem suum bibendum dederat et fidelibus omnibus per omnia sæcula bibendum reliquerat, ut eo quasi musto in amore ejus exardesceret et tentationes omnes superarent. Quocirca cum paulo ante monuisset Christus Apostolos, ut in dilectione ejus persistenter, etiamsi viderent eum prodi a Juda, capi, crucifigi et occidi; hinc jam idem hic inculcat per parabolam vitis, q. d. Sicut palmes semper inheret viti, nec ullo frigore, vento, fulmine, ab ea se divelli palitur, ut fructum ferat; sic et vos, o Apostoli, in mea dilectione persistite, nec ob meam passionem et mortem a mea fide et amore descidite: sic enim fructum insignem et copiosum proferetis.

Posterior causa est, quod Christus jam ibat ad passionem, crucem et mortem, quam optime representat vitis per suas uvas: sicut enim e calcata uva exprimitur vinum prestans et sapidum; sic e calcato Christo in loculari crucis, expressus est sanguis, quo redemptus est mundus. Alludit ergo Christus ad illud, Gen. XLIX, 11, a Jacobo de se prædictum: «Ligans ad vineam pullum suum, et ad vitum, o fili mi, asinam suam. Lavabit in vino stolam suam et in sanguine uve pallium suum: pulchriores sunt oculi ejus vino.» Vide ibi dicta. Hinc S. Hilarius, lib. IX De Trinit.: «Ad consummanda, ait, passionis sacramenta exurgens, corporeæ assumptionis mysterium pandit, per quam et tanquam viti palmites insumus.» Glossa quoque sic exponit, 9. 4.: «Me præcedentem ad passionem debetis

sequi, quia ego sum vitis, id est caput vestrum, ejusdem naturæ vobiscum.»

Vide S. Bernardum (si tamen ipse est auctor: nam stylus dissonat), tract. de Passione, hoc titulo: Ego sum vitis vera, qui totus est de hære, ubi inter alia, cap. I, ait: Plantari solet vitis in terra, non seminari, translata de sua vite: sic vitis primo nata de vite est Christus, quasi Deus genitus de Deo, Filius de Patre, sed ut majorem ferret fructum, plantatus est in terra, id est in Virgine Maria conceptus. Deinde omnes conditiones vitis Christo adaptat. Unde, cap. II, agens de præcisione vitis: «Quomodo, ait, amputata fuit in Christo gloria? cultro ignominie; potentia? cultro abjectionis; voluptas? cultro doloris; divitiæ? cultro paupertatis.» Cap. III, agit de circumfusione vitis doctæque simili modo Judæos foveas insidiarum fodisse Christo, ut eum caperent in sermone, sed eo illæso, ipsosmet in fossas suas incidisse. Cap. IV, agit de vinculis vitis eaque applicat funibus, quibus ligatus fuit Christus, dum caperetur, et dum alligaretur columnæ et flagellaretur; item coronæ spinæ; quæ caput ejus Judæi vinxerunt; item clavibus ferreis, quibus alligatus fuit cruci. Cap. V, agit de cultura vitis. Cap. VI, de foliis vitis, quæ sunt latissima, per eaque accipit verba Christi, præsertim septem ultima, quæ in cruce edidit: hæc enim quasi umbra nos in omni tentatione volantur, protegent et tutantur.

Quæres secundo, cur Christus dicatur a vitis vera? Respondet primo, Ribera, quia ipse simillimus est viti ipsique verissime competunt omnes proprietates vitis. Secundo, Euthymius: «Vera,» ait, hoc est quæ veritatis fructum proferit. Tertio, idem Euthymius: «Vera,» id est eximia, inquit, spiritualis et incorruptibilis.

Verum dico Christum vocari a vitam veram, quia vere habet naturam, indolem, proprietates et dotes vitis. Sicut enim vera vitis veros palmites et veras uvas producit, sic Christus veros fideles verasque virtutes progitur per suam gratiam, quam eis velut succum viniferum instillat. Sic igitur ipse dicitur a vera vitis, non corporalis, sed spiritualis. Vera ergo vitis opponitur viti falsæ et fallaci, quæ speciem habet vitis, sed non naturam, quæque non uvas, sed brassicas, nec vinum, sed omphacium proferit, quales sunt vites Sodomæ, quæ exterius proferunt uvas in speciem pulchras, sed ubi eas attigeris, in favillam resolvuntur et in fumum abeunt et evanescent, testis Josepho, lib. II De Bello, cap. V. Tales vites quæque fuere Judæi, a Deo ad idola et vitia descensentes, de quibus Deut. XXXII, 32, dicitur: «De vinea Sodomorum, vinea eorum, et de suburbanis Gomorrhæ; uva eorum uva felis et botri amarissimi; fel draconum vinum eorum, et venenum aspidum insanabile.»

Secundo, Christus est a vitis vera, Græco ἡ ἀληθὴς, id est illa vera, id est verissima, singularis

Decimo.
Undeci-
ma.
Duodeci-
ma.
Vitis as-
sidua
agentul-
tata.
Cur
Christus
se viti
compara-
vit

Christus
vitis ve-
ra?
Cur?

perfecta, eximia, cui ceteræ vites omnes comparate non sunt veræ vites, sed umbra vitium. Sic dicitur Christus lux vera, vita vera, panis verus, quia lucet, vivificat, nutrit magis quam illa corporea lux, vita et panis. Vide dicta cap. 1, vers. 9. Christus ergo est vitis electa, Hebr. *sorte*, id est singularis et præstantissima, de qua Isaias, cap. v, vers. 2, quæ ramos suæ fidelis et Ecclesie propagavit per totum orbem ac ubique producit uvas, id est agmina Martyrum, Virginum, Confessorum et Sanctorum omnium, juxta illud *Zachar. ix, 17*: « Quid enim bonum ejus est, et quid pulchrum ejus, nisi frumentum electorum et vinum germinans virgines? »

Alludit Christus ad illud de se a Siracide 230 annis ante prædictum: « Ego quasi vitis fructificavi suavitate odoris; et flores mei fructus honoris et honestatis, » *Ecclesi. xxiv, 23*; vide ibi dicta. Et ad illud David, *Psal. lxxix, 21*: « Plantasti radicem ejus, et implevit terram: operuit montes umbra ejus, et arbusta ejus cedros Dei: extendit palmites suos usque ad mare. »

ET PATER MEUS AGRICOLA (id est viticola) EST, — qui scilicet me quasi vilem plantavit in terra, meosque palmites, id est Apostolos ceterosque fideles excolit, inutiles resecano, utiles purgando, ut fructum majorem afferant, ut sequitur. Ager ergo hic non solum agrum seminis, sed et vineam, hortum, pratium et quidquid camporum esse complectitur. Audi S. Augustinum, *De Verbis Domini secundum Joan.*, serm. 39: « Colimus Deum adorando, non arando; et colit nos Deus meliores reddendo: extirpat enim verbo suo mala semina de cordibus nostris; aperit cor nostrum tanquam aratro sermonis; plantat semina præceptorum, expectat fructum pietatis. »

Objiciebant Ariani: Vitis et Agricola sunt diverse nature; ergo cum agricola sit Deus Pater, vitis sit Christus, nequit Christus esse Deus. Respondent Athanasius, Basilius et Ambrosius: Christus esse vilem quoad humanam naturam a se assumptam, et sic diverse esse nature ab agricola, id est Deo Patre. Rursum, etsi demus Christum esse vilem, etiam qua Deus est, nil concludit argumentum. Nam in comparatione similium, non identitas vel similitudo nature, sed id in quo ponitur similitudo, spectandum est. Similia enim communiter sunt diverse et dissimilis nature, sed comparantur in dote aliqua, in qua conveniunt et assimilantur viti et agricola, non in identitate nature, sed in similitudine palmitum et fructuum, scilicet ut varum, quas profertur. Porro Filius quoque et Spiritus Sanctus est agricola hujus vitis, sed Christus de more soli Patri id attribuit, quia Pater est origo Filii et Spiritus Sancti, ac principium divinitatis, ut ait Dionysius, *De Divinis nominibus*. Ita S. Augustinus.

2. OMNEM PALMITEM. — Christus de vito nil dicit, sed de palmitibus, quia Christus qui est vitis, sibi sufficit, discipuli autem nullo egent auxilio

et cultura Dei, ait Chrysostomus. Sed et Christi mentem Deus assiduis illustrationibus et impulsibus excolebat et incitabat ad opera heroica.

OMNEM PALMITEM IN ME NON FERENTEM FRUCTUM, TOLLET EUM; ET OMNEM QUI FERT FRUCTUM, PURGABIT EUM, ET FRUCTUM PLUS AFFERT. — *g. d.* Omnem fidelem, sive Christianum, qui per fidem et baptismum mihi quasi palme viti insertus est, si non ferat fructum honorum operum, Deus Pater tollet eum, id est velut infrugiferum et inutilem palmitem abscondet a vite, tum separando eum occulte a communione spiritus et gratie Christi, publice etiam separando eum a Christo per excommunicationem aut permissionem lapsus in heresim; tum in morte separando eum a Christi Sanctorumque consortio: eum vero qui fert fructum, purgabit a luxurie frondium, a vermicibus omnique noxa, id est ab amore vanitatis et sordium hujus mundi, ut fructum plus afferat. Loquitur Christus primo et proxime Apostolis, deinde ceteris fidelibus. Sic enim Deus Pater paulo ante separavit Judam proditorem a Christo et Apostolis, cogens eum egredi ex eorum domo et familia; Petrum vero aliosque Apostolos purgavit a nimio amore hujus vite ac timore Judeorum, quo percuti Christum, dum comprehenderetur, vel negarunt, vel fugerant, quando in Pentecoste misit in eos Spiritum Sanctum, qui omnem hunc amorem et timorem reseculit, ut Dei amore pleni Judeorum manus et minas non timerent. Ita S. Augustinus, Chrysostomus, Cyrillus. Adit Cyrillus aliam expositionem, ut palme infructuosas sit populus Judeorum, qui propter infidelitatem suam excisis est, palme autem fructuosas sint fideles, tam ex Judæis quam ex Gentibus, quos purgat Pater, sed diversimode; nam Judæis Mosaicæ legis ruditas tollitur, Gentibus impuritas morum et idololatriæ voluntas.

Sed hic sensus scopo Christi non congruit. Loquitur enim de fidelibus duntaxat: quare Judæi non possunt dici palmites in Christo manentes. Porro falx vel culter, quo Deus palmites, id est fideles purgat, primo, est sermo Dei. Unde de eo subdit vers. 3: « Jam vos mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis. » Sermo enim Dei docet incitaturque ut mentem a sordibus expurgemus. Secundo, sunt tribulationes, afflictiones, persecutiones, paupertas, fames, etc., he enim nos ab amore mundi arceant et ad Deum confugere compellant. Ita Cyrillus. Audi S. Gregorium, lib. VII, *epistol. 32*: « Palme fructuosas purgari dicitur, quia per disciplinam recidunt, ut ad uberiorem gratiam perventur. Sic enim spicarum grana tribulis atrita aristis et paleis nudantur. Sic olivæ prælo presse in olei pinguedinem defluunt. Sic botri vinearum tursi calcibus, in vinum liquescunt. »

Tertio, sunt illustrationes, terrores, increpationes, quas Deus mentibus fidelium immittit, ut ex eis sacramenta victorum expurget et resecat. Sic a

Deo increpitus fuit S. Hieronymus, imo vapulavit, quod studiosus Ciceronem quam S. Scripturam leclitaret. Audi eum, *epistol. 22 ad Eustochium*: « Raptus in spiritu ad tribunal judicis pertrahor: ubi tantum luminis, et tantum erat ex circumstantium claritate fulgoris, ut projectus in terram sursum aspicerem non auderem. Interrogatus de conditione, Christianum me esse respondi. Et ille qui præsidebat: Mentiris, ait, Ciceronianus es, non Christianus. Ubi enim thesaurus tuus, ibi et cor tuum. Illico obmutui, et inter verbera (nam cædi me jusserat) conscientias magis igne torquebar, illum mecum versiculum magis igne torquebar, illum autem qui confitebatur tibi? Clamare autem ceppi, et ejulans dicere: Miserere mei, Domine, miserere mei. Hæc vox inter flagella resonabat, » etc. Et mox: « Livalentes fateor me habuisse scapulas, plagas sensisse post somnum, et tanto delinco studie divina legisse, quanto non ante mortalia legeram. » Sic S. Catharina Senensis ob levem in oratione distractionem, acriter a Christo reprehensa, adeo erubuit, ut diceret malle se coram toto mundo confundi, quam similem castigationem et confusionem iterum subire. Simile de se refert S. Brigida in suis *Revelat.* Hinc patet necessitas, e ac vis et integritas honorum operum, nec sufficere solum fidem ad salutem, uti volunt hæretici. Hunc enim fructum requirit hic Christus, quem nisi inveniat, minatur cuilibet palmiti, id est cuilibet fideli, precisionem a vite, id est damnationem eternam. Quare errabant Begardi et Beguine, dicentes viros perfectos non obligari ad bona opera, quos proinde damnat Clemens V in Concilio Viennensi, ut patet in Clement. *Ad nostrum*, de hæret. Ac contra eos Christus urget: « in me, » *g. d.* Indignum est ut aliquis fidelis manens in me, nullum charitatis et virtutum fructum ferat, sed sit inertis et otiosus; cum ego qui sum Sanctus Sanctorum, Deique Filius, tot assidue proferam, adeoque tota vita mea non sit aliud quam labor in evangelizando, ac erux et martyrium in patiando.

Patet secundo, errare Lutherum, dum ait omnia fidelium opera esse peccata, eo quod ex innata concupiscentia emanent, nec fiant in charitate perfecta: si enim hoc verum esset, Christus ea non requireret, nec ea vocaret fructum, sed potius damnalet ut venenum. Vide Concilium Tridentinum, *sess. vi, can. 25*.

Patet tertio, errare pariter Lutherum, dum ait per quodlibet peccatum mortale fidem amitti: quod damnat Tridentinum, *ibid.*, ca. v. 28. Nam Christus loquitur hic de fideli, qui in se manet per fidem, nec habet fructum charitatis. Habet ergo talis fidem, sed non charitatem.

3. JAM VOS MUNDI ESTIS PROPTER SERMONEM, QUEM LOCUTUS SUM VOBIS. — Ecce hæc est falx, qua Deus Pater suos Apostolos *radicaliter*, id est purgat et mundat, ut sint *subcepti*, id est puri et mundi, sciendæ sermo Christi. Nam, ut ait Paulus, *Hebr. 17*:

« Vivus est sermo Dei et efficax, et penetrabilior omni gladio ancipiti, et pertingens usque ad divisionem animæ et spiritus, compagum quoque ac medullarum. » Sensus ergo est, *g. d.* Sermo meus, id est doctrina mea, quam vos docui vobisque persuasi, ut illi credatis et obediatis, hæc est falx, quæ vos purgavit ab errore et vitis, vosque mundos, sanctos Deoque gratos efficit.

Loquitur Christus proprie de sermone post ultimam cenam, qui proxime precessit cap. xiii et xiv; nam, ut recte advertit Toletus, hic sermo ignit corda discipulorum jam in Christo fructum ferentia, et per gratiam et dilectionem ac fidem unita purgavit, ut plus afferret fructus; purgavit autem a multis imperfectionibus, tum illustrando et docendo, tum increpando et admonendo, tum instruendo, tum demum affligendo: nam dolore et timore eos affecit, quibus eorum fides aucta est, et dilectio ferventior, et spes robustior est effecta.

Hoc enim Christi sermone Apostoli purgati sunt ab ignorantia quadam nam Petrus nesciebat, quo Jesus vaderet, Thomas ignorabat viam, Judas alter Patrem videre quærebat: has ignorantias reseculit Dominus. Purgati sunt etiam a vana quadam confidentia; nam Petro eorum primo dictum est: « Ter me negabis. » Purgati sunt a carnali quodam affectu; quia nimirum intenti et addicti erant presentie sensibili Christi, semper ea frui cupientes: jam autem audiunt Dominum abire ad Patrem eoque remanuros. Purgantur a pusillanimitate, qua recedente Christo jam fere de sua salute desperabant. Multe alia erant imperfectiones, quas Dominus a suis discipulis reseculit hac nocte cenæ.

Porro querit S. Augustinus, *tract. 80*: « Quare non dicit: Jam vos mundi estis propter baptismum, quo loti estis; sed: Propter verbum? » et respondet: « Quia etiam in aqua baptismi verbum Dei est, quod mundat: detrahe verbum, et quid est aqua nisi aqua? Accedit verbum ad elementum, et fit Sacramentum. »

Sed hæc responsio, juxta ea que dixi, non est opus. Nam non loquitur Christus de munditie per baptismum vel per baptismum accepta, sed de ea quam Apostolis sermo Christi jam dictus contulit: ille enim leves imperfectiones post baptismum et Eucharistiam in Apostolis remanentes purgavit et sustulit. Unde notat S. Augustinus atque: « Jam vos mundi estis, mundi scilicet atque mundandi; neque enim nisi mundi essent, fructum ferre potuissent, et tamen omnem qui fert fructum purgat agricola, ut fructum plus afferat. »

4. MANETE IN ME (utin in vite palmites, non aridi et infrugiferi per solam fidem, sed ut frugiferi et vivi per charitatem et studium bonorum operum), ET EGO IN VOBIS. — Hæc particula partim est promissio Christi, *g. d.* Si maneat in me per fidem charitate formatam, vobis promitto quod

5. Catharina Senensis ob levem in oratione distractionem, acriter a Christo reprehensa, adeo erubuit, ut diceret malle se coram toto mundo confundi, quam similem castigationem et confusionem iterum subire. Simile de se refert S. Brigida in suis Revelat. Hinc patet necessitas, e ac vis et integritas honorum operum, nec sufficere solum fidem ad salutem, uti volunt hæretici. Hunc enim fructum requirit hic Christus, quem nisi inveniat, minatur cuilibet palmiti, id est cuilibet fideli, precisionem a vite, id est damnationem eternam. Quare errabant Begardi et Beguine, dicentes viros perfectos non obligari ad bona opera, quos proinde damnat Clemens V in Concilio Viennensi, ut patet in Clement. Ad nostrum, de hæret. Ac contra eos Christus urget: « in me, » g. d. Indignum est ut aliquis fidelis manens in me, nullum charitatis et virtutum fructum ferat, sed sit inertis et otiosus; cum ego qui sum Sanctus Sanctorum, Deique Filius, tot assidue proferam, adeoque tota vita mea non sit aliud quam labor in evangelizando, ac erux et martyrium in patiando.

Falx Dei prima est verbum Dei.

Terribilis, incognita, invisibilis.

ego vicissim manebis in vobis, sicut vitis manet in palmitibus per continuum influxum, ut eis vitale alimentum succumque ad uvas gignendum subministrat. Simili enim modo ego vobis Spiritum gratiae subministrabo, ad producenda bona charitatis et virtutum opera. Ita S. Augustinus, Beda et Euthymius: Partim est preceptum, q. d. Curate ut vos in his maneatis, et ego vicissim maneam in vobis, quia sine me nihil potestis facere. Hoc autem curabilis, si maneatis in mea dilectione, sic enim efficietis ut ego vicissim in vobis maneam per meam gratiam, ac continuo spiritum meum in vos immittam et influam, quo in vita spiritali vegetemini et crescatis, ac spiritalia opera edere pergatis. Ita Toletus, Ribera et alii. Audi S. Gregorium, in *Opusc.*, in exposit. VI *Psal. penitentialis*, in illis verbis: « Sustinuit anima mea in verbo ejus, » ita ait: « Ubi manendum est, nisi in Christo? deficient domus, palatia corrunt, destruantur civitates ab imis sedibus, turres evellentur, caelum et terra transibunt, verbum autem Domini manet in aeternum: maneamus ergo in eo, qui manet in aeternum. »

Haec est conclusio Christi, qua discipulos hortatur ut in ipso ipsiusque doctrina et dilectione perseverent, quam deinceps probat septem rationibus. *Prima* ratio est, quod sine ipso nil boni et salutiferi possit facere. *Secunda*, vers. 3, quod si in ipso maneat, multum fructum profertur. *Tertia*, vers. 6, ex poena, quia si in ipso non maneat, arescet, et in ignem gehennae mittetur. *Quarta*, vers. 7, quia si in ipso maneat, impetrabit a Deo quicquid postulabit. *Quinta*, vers. 8, quod hoc modo valde glorificabunt Deum ejusque gloriam per totum orbem promovebunt. *Sexta*, vers. 9, quia ipse continue et mirifice dilexit eos: par ergo est ut ipsi vicissim eum diligant et in ejus dilectione persistant. *Septima*, vers. 11, quod per hoc sint futuri in perenni gaudio. Audi primam:

SICUT PALMES NON POTEST FERRE FRUCTUM A SEMETIPSO, NISI MANSERIT IN VITE: SIC ET VOS, NISI IN ME MANSERITIS. — *q. d.* Sicut palme a vite haurit vitam et succum ad producendum uvas, sic et vos a me hauritis vitam gratiae et spiritum ad producendum bona opera, quae mereantur vitam aeternam. Ex hoc loco ergo patet hominem non a se suisque naturae viribus, non etiam exterius ab homine docente vel suadente, sed ab interna Christi gratia, partim actu praeviente, partim habituali, haurire vim producendi bona opera, praesertim supernaturalia, ac vim per illa merendi augmentum gratiae et gloriae: quia palme nil habet a se, sed omnem succum, efficientiam et vim producendi uvas haurit a vite. Ita definit, et sic hunc locum explicat Concilium Tridentinum, sess. VI, cap. XVI, causamque subdit: « Cum enim illi ipse Christus Jesus tanquam caput in membra, et tanquam vitis in palmites, in ipsos justificatos tangit virtutem influat: quae virtus bona eorum

opera semper antecedit, comitatur et subsequitur, et sine qua nullo pacto Deo grata et meritoria esse possent; nihil ipsis justificatis amplius deesse credendum est, quo minus plene illis quidem operibus, quae in Deo sunt facta, divina legi pro hujus vite statu satisfecisse, et vitam aeternam suo etiam tempore, si tamen in gratia decesserint, consequendam vere promeruisse censentur. »

Obijcit Calvinus: Ergo homo non habet liberum arbitrium, nec per illud cooperatur gratiae, sed gratia sola totum opus facit: sicut enim palme omnem succum uvarum haurit a vite, et nil succi habet ex se, sic homo omnem vim bene operandi haurit a gratia, et per consequens nihil habet ex se, quo gratiae cooperetur; et quod operi ex gratia facto communicet. Respondeo *prima*, negando consequentiam: nec enim in simili omnia sunt similia, ut debeant aut possint rei assimilatae applicari, sed in eo tantum, in quo collocatur ipsa similitudo. Christus ergo hic in eo tantum suam collocat similitudinem, quod sicut palme omnem suum vigorem et succum ad producendas uvas trahit sicutque a vite, sic et fidelis a gratia Christi haurit omnem succum, vim et vigorem ad producendum opera supernaturalia; sed dissimilitudo est in eo quod homo, cum sit rationalis, gratiae cooperetur, idque libere: quod non facit palme in vite, cum sit stipes irrationalis; nam a libera hominis cooperatione habet opus bonum quod sit liberum et humanum, sicut ab influxu gratiae habet quod sit opus supernaturale, Deo dignum et gratum.

Secundo, nego antecedens: nam palmitem, praeter vigorem et succum, quem a vite accepit, etiam natura sua aliquid ad uvas producendas cooperari, patet ex eo quod, si alius palme non vitifer, aut alterius fructus frangifer, v. g. palme pomi, piri, cerasi, insereretur viti, nihil produceret, vel certe produceret poma, pira, cerasa, non uvas: quod ergo producat uvas, habet ab hoc palmitis vitifero.

Fateor tamen ipsam cooperationem liberi arbitrii esse etiam a grati, hoc sensu, quod nisi liberum arbitrium a gratia praeventum esset, elevatum, roboratum et inclinatum ad cooperationem, et nisi gratiam adiutricem et cooperantem haberet, non posset ei cooperari, aut quicquam facere: de quo mox plura. Et haec est secunda ratio, qua Christus stimulat Apostolos ut in se maneat.

5. EGO SEM VITIS, VOS PALMITES: QUI MANET IN ME, ET EGO IN EO (id est qui ita manet in me, ac si etiam maneam in eo, hoc est qui manet in me, non per solam fidem, sed per fidem charitatis formatam, ita ut ego vicissim eum redam meoque spiritu imbuam), HIC FERRE FRUCTUM POTEST: — bonorum operum et meritorum, quibus augmentum gratiae et gloriae continue promeretur. Hinc Conc. Milevitanum et Araucanum, contra Pelagianos dicentes: A Deo habemus quod homines simus, sed a nobis quod justi simus:

Augustinus, *tract. 21*, vocat non assertores, sed praecipitatos liberi arbitrii, et adversus eos ita concludit: « Qui a semetipso se ferre fructum existimat, in vite non est; qui in vite non est, in Christo non est; qui in Christo non est, Christianus non est. »

QUIA SINE ME (non tantum generali et naturali, sed et speciali ac supernaturali gratiae auxilio praeviente et concurrente) NIL POTESTIS FACERE; — nihil scilicet fructus, qui sit fructus vitis, id est Christi, vel gratiae, uti praecessit, hoc est nihil vita aeterna aut gratia dignum et meritorium (quod uvae et vinum, qui est liquor prestans, representant), uti volebant Pelagianus, qui censabant opera bona et meritoria posse absolute fieri per liberum arbitrium, facilius tamen per gratiam. Verum Christus non ait: *Difficulus*, sed, « nihil » potestis sine me facere. Audi Concilium Araucanum, cap. 7: « Qui dixerit nos posse bonum aliquid, quod ad salutem pertinet vitae aeternae, per naturae vigorem cogitare aut eligere, aut Evangelii predicationi credere absque illuminatione et inspiratione Spiritus Sancti, qui dat omnibus suavitatem in consentiendo et credendo veritati, haereticè fallitur spiritu, non intelligens vocem Dei in Evangelio dicentis: Sine me nihil potestis. » Et quomodo hoc intelligat, videtur exponere cap. IX, dicens: « Divini est muneri, cum et recte cogitamus, et pedes nostros a falsitate et injustitia tenemus: quoties enim bona agimus, Deus in nobis atque nobiscum ut operemur, operatur. » Non enim ait Christus: Sine me nihil facile, aut nihil magnum potestis facere, sed simpliciter *nihil*, nec magnum, nec parvum, nec facile, nec difficile potestis facere, uti recte advertit S. Augustinus hic, *tract. 81*, et lib. I *De Gratia Christi*, cap. XXIX.

Porro, inepte Calvinus per « nihil » putat tolli cooperationem liberi arbitrii, cum « nihil » potius eandem statuat. Nam si nihil boni supernaturalis operari possumus sine Christo ejusque gratia; ergo cum illa aliquid operari possumus. Unde Apostolus: « Abundantius omnibus illis laboravi, inquit, non ego (solum meis viribus), sed gratia Dei mecum, » I *Cor. xv. 10*. Sic sine concursu Dei generali et naturali nil possumus facere, cum eo tamen possumus multa, ut ambulare, loqui, fabricare, etc.

Perperam denique ex hac Christi gnome: « Sine me nihil potestis facere, » inferunt Catholici nonnulli: Ergo omnia infidelium (qui carent fide et gratia Christi) opera sunt peccata; nam « nihil » relinquitur ad opera gratiae Christi, non naturae: haec ergo naturalia possunt facere infideles, ut honorare parentes, pascere esurientes, benefacere proximis; non autem illa quae sunt gratiae Christi, sive quae sint frugifera ad promerendam vitam aeternam. Inter gratiam enim et peccatum medium est natura, sive opus naturaliter honestum, quod nec peccatum est, nec gratiae opus.

VOS PALMITES. — Notat Cyrillus nos Christo quasi palmites viti jungi et inherere, tum spiritaliter per fidem, spem et charitatem; tum corporaliter, ut vitis sit Christi humanitas, cujus nos sumus palmites propter identitatem naturae humanae, praesertim in Eucharistia, in qua Christo non tantum ut palmites vitis, sed etiam ut cera liquefacta alteri cerae liquefactae jungetur et permisceatur. Unde sicut de Eucharistia dixit Christus, cap. XVI: « Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, non habebitis vitam in vobis: » sic hic de vite et palmitis ait vers. 6: « Si quis in me non manserit, mittetur foras sicut palme, et arescet, et colligent eum, et in ignem mittent, et ardet. » Et

Jerem. cap. II: « Ego te plantavi vineam electam, omne semen verum; quomodo ergo mihi conversa es in pravam vineam aliena? » Christus ergo dicitur « vitis vera, » Hebr. *ἡ ἀληθινή*, id est fidelis, vera, sincera, quia suos palmites nunquam deserit, nec influxu suo destituit, sed eis jugiter succum vinosum instillat, ut veras uvas vinumque charitatis, gratiae et gloriae producant. Dicit enim hoc Christus Apostolis, ob instantem sibi mortem timidis et diffidentibus, *q. d.* Esto jam patiar et moriar; tamen non resurgam, nec vos, o Apostoli, deseram, sed quasi vitis vos ut palmites meos servabo, fovebo vivificabo, ut uvas virtutum producat. Nolite ergo timere, nec fugere et a me desistere, quia sic vobis ipsis meam gratiam et vitam spiritalem adimetis, quam conservabitis et augetis, si in mea fide et dilectione constantes perseveraveritis. Sicut enim palme non potest vivere nec crescere sine influxu vitis quae omnem succum vitalem et subministrat; sic nec justus potest in gratia vivere et crescere sine influxu meritorum Christi.

6. SI QUIS IN ME NON MANSERIT (per fidem charitatem formatam), MITTETUR FORAS SICUT PALMES (aut vitis et infrugifer), ET ARESCEAT, ET COLLIGENT EUM, ET IN IGNE MITTENT, ET ARDET, — id est *ardet*, ut verbi Arabicius, *q. d.* Sicut palme inutilis a vite rescatur et foras extra vineam projicitur, ubi omnino arescit et in fasciculos colligitur, ac in ignem mittitur illicque ardet; sic pariter fidelis, qui in me per fidem et charitatem non manet, post mortem mittetur foras, id est separabitur ab Ecclesia et populo fidelium, qui sunt membra Christi, ubi prorsus arescet, id est omni bono gratiae succo privabitur, ac a demonibus cum aliis reprobis colligetur, et quasi in fasciculos colligabitur, ut in ignem gehennae mittatur ibique illic ardeat in perpetuum. Jam singula verba singulas continent poenas, ideoque scorsim expendenda sunt.

Prima ergo poena est, quod « mittetur foras, » id est a Christo, a Deo, a coelo, a consorcio angelorum et Sanctorum separabitur.

Secunda, quod « arescet, » pecca tores enim in hac vita sepe merentur fidem et spem, saepe gratia illuminationes et impulsus divinos ad poeniten-

dem sentiunt, crebro a conclamationibus, magistris, sociis, etc., monentur ut vitam emendent, sæpe opera moraliter bona faciunt. Manent enim in Christo quasi in vite, a quo humorem aliquem bonitatis sugunt. Ac post hanc vitam a Christo separati, nil humoris, nil gratiæ a Christo sugere queunt, sed omnia Dei dona eis auferentur, Luc. cap. xix, 26, ut ad nihil sint epti, nisi ut fiant folles et fomenta gehennæ.

Tertia, a colligent eum, » quo significatur reprobos in fasses colligandos, ut in ignem præcipitentur a quo nunquam se liberare poterunt, juxta parabolam Matth. xiii, 41. Simul significatur ligandam in eis fore voluntatem, rationem et libertatem arbitrii, ut deinceps nil boni velle aut facere possint.

Quarta, « in ignem mittent, » scilicet in gehennam ardentem igne et sulphure, ubi fumus tormentorum ascendit in sæcula sæculorum, uti ex Isaiâ ait Joannes, Apoc. xiv, 11.

Quinta, « ardet, » id est illico et jugiter ardebit in perpetuum. Unde S. Augustinus, tract. 81 : « Ligna vitis præcisâ, aut nullis agriculturalium usibus prosunt, nullis fabrilibus operibus deputantur. Unum de duobus palmiti congruit, aut vitis aut ignis : si in vite non est, in igne erit. » Est hoc tertium Christi argumentum, quo discipulos hortatur, ut in ipso maneat. Sequitur quartum petium a præmio.

7. SI MANSERITIS IN ME (id est si perseveraveritis in mea dilectione et gratia), ET VERBA MEA IN VOBIS (in vestra memoria, ut assidue eorum recordemini; et voluntate, ut ea diligatis; et operatione, ut jussa mea perpetim exequamini) MANSERINT : QUODCUMQUE VOLEBERIS, PETETIS, ET FIERI VOBIS, — quia nihil petetis, nisi juxta voluntatem meam et juxta formulam petendi a me præscriptam Matth. vi, 9; nimirum nihil petetis, nisi quod scietis Deo gratum fore ac ad Dei gloriam vestramque et proximorum salutem pertinere, quia inanes in Jesu (id est Salvatore) non possunt velle nisi quod est salutis, ait S. Augustinus. Palmes enim in vite existens, si quid petere posset, nil aliud peteret, nisi conservari in vite et ejus influxu uvæ producere; sic justii petunt in Christi gratia conservari et bona opera efficere, illi que impetrant. Si enim quid carnale, viliosum, inhonestum, noxium aut inutile et supervacaneum peterent, peterent id quod Christo ingratum ab eoque vitium est, ideoque illum offenderent, quare nec in eo manerent, nec impetrarent, quare petunt. Unde S. Augustinus : Ad verba ejus, inquit, pertinet oratio, quam nos docuit (Matth. vi, 9); ab hujus verbis et sensibus non recedamus petitionibus nostris, et quidquid petimus, fiet nobis.

8. IN HOC CLARIFICATUS EST (hoc est, mox post mortem meam et adventum Spiritus Sancti clarificabitur, id est glorificabitur) PATER VESTRUS, ET FRUCTUM PLURIMUM AFFERATIS, ET EFFICIAMINI

MEI DISCIPULI. — Est hoc quintum Christi argumentum, quo impellit discipulos ut in ipso ejusque dilectione maneat, quod scilicet hoc cesserum sit ad magnam Dei gloriam, q. d. Manete in me meaque dilectione, quia per hoc clarificabitur, id est glorificabitur Deus Pater, nimirum ut, id est si (sic, capite xvii, vers. 3, ait: « Hæc est vita æterna, ut, id est si, cognoscant te solum Deum verum ») in me maneat « plurimum fructum afferatis, » nimirum ingentem animarum messem et totius mundi conversionem, itaque « efficiamini mei discipuli, » scilicet perfecti et eximii; jam enim erant Christi discipuli, sed novitii et imperfecti, q. d. Glorificabitur Deum Patrem, si in me manentes meam fidem toto orbe prædicetis; quod faciatis, si in mea doctrina et disciplina persistatis, crescatis et perficiamini; sic enim tollitis idololatram omnium gentium, et unius Dei cultum per veram sanctitatem ubique inducetis, que ingens erit diaboli ignominia et Dei gloria, tum quia Deus adorabitur, non diabolus; tum quia converso Gentium erit opus non vestrum, sed Dei, qui sua gratia id efficiet. A quo enim faciemus fructum, nisi ab illo, cujus misericordia prævenit nos? ait S. Augustinus.

Rursum, « et efficiamini mei discipuli, » hoc est mei imitatores, in zelo et predicatione Evangelii ac animarum per totum mundum conversione. Est catachresis : discipulus enim ponitur pro imitatore, quia discipuli est imitari magistrum : ita perfecte Christum prædicantem usque ad mortem imitati sunt Apostoli, dum per Evangelio vitam impenderunt usque ad mortem et martyrium.

9. SICUT DILEXIT ME PATER, ET EGO DILEXI VOS. MANETE IN DILECTIONE MEA. — Est sexta ratio, qua Christus incitat discipulos ut in ipso ejusque fide et charitate persistent. Tè sicut non æqualitatem dilectionis, sed similitudinem significat. Lotze magis enim Pater diligit Christum, quam Christus diligit nos. Sensus ergo est, q. d. Sicut Deus Pater me hominem sine ullis meis meritis, gratis præ aliis omnibus dilexit et evertit ad hypostasim Verbi, ut fierem Dei Filius, mundi salvator et redemptor, ideoque vitis non vitifera sed salutifera; sic simili modo ego vos præ aliis hominibus gratis, sine vestris meritis dilexi et everti ad apostolatam, ut mihi proxime inseramini vestri palmites vitæ, ac ego per vos non tantum vestram, sed et multorum, imo omnium gentium salutem operer. Curate ergo ut in hæc mea dilectione maneat, hoc autem curabitur me diligentes, mea mandata servantes; sic enim meribini vicissim a me solito more diligi et beneficiis jam dictis assidue a me augeri. Ita S. Augustinus, Chrysostomus et Cyrillus.

Alium quoque sensum affert Cyrillus, q. d. Sicut dilexit me Pater, dans potestatem ejedendi demones et patranda miracula; sic et ego duxi

vos communicando vobis eandem potestatem. Hoc verum est, sed pariale, non totale, nec Dei Christique dilectioni adequatum. Et Euthymius, q. d. Sicut Pater dilexit me facientem voluntatem suam, sic et ego dilexi vos facientes voluntatem meam.

Nota hic Christi prædestinationem, electionem, dilectionem et gratiam esse medium, finem et exemplar nostræ prædestinationis, dilectionis, electiois et gratiæ. Unde S. Augustinus, De prædestinatione Sanctorum, cap. xv : « Ea gratia, ait, fit ab initio fidei sue homo quicumque Christianus; de ipso spiritu et hic renatus, de quo est ille natus; eodem spiritu fit in nobis remissio peccatorum, quo spiritu factum est ut nullum haberet ille peccatum. » Vide dicta Rom. 1, 4.

MANETE IN DILECTIONE MEA. — « Mea, » activa, qua scilicet ego vos diligo, q. d. Curate ut ego semper vos diligam. Magna enim res est diligi a Christo, et magistrum gratiarum origo et causa. Rupertus tamen dilectionem Christi hic accipit passivam, q. d. Manete in dilectione mea, pergit me diligere. Hoc quoque appositum est, non proprie et directe, sed consequenter, q. d. Curate ut vos diligam; hoc autem curabitur, si me diligere pergitis, ego enim diligentes me diligo; quare sicut Pater assidue me diligit, ideoque per me tot miracula et salutem mundi operatur, facitque me coli et adorari quasi Deum: sic et ego vos assidue diligo, ideoque tot beneficiis, donis et gratis apostolicis orno et cumulare pergo; curate ergo ut in hæc mea dilectione et gratia conservemini; sic enim donorum ditiorum augmentum in dies a me percipietis. Modicam ergo vestram dilectionem mihi exhibete, sic majorem longe meam erga vos dilectionem experiemini. Vide hic quam præstans, eximia et divina virtus sit amor et dilectio. « Fidem, ait Climacus, gradu 30, ut solis radium, spem ut lumen, charitatem ut plenum orbem seu circulum contempler. » Et inferius : « Charitas, ait, ex natura suæ qualitatis est similitudo Dei, quantum mortales assequi possunt; secundum efficaciam autem est quedam christiana anime; secundum proprietatem denique, est fons fidei, æqui ac patientis animi profundum, pelagus humilitatis. »

10. SI PRÆCEPTA MEA SERVAVERITIS, MANEBITIS IN DILECTIONE MEA. — q. d. Si me amare et mea jussa servare pergitis, manebitis in mea gratia, favore et dilectione, ut ego vicissim vos amare et gratis meis cumulare pergam (1).

SICUT ET EGO PATRIS MEI PRÆCEPTA SERVAVI, ET MANEO IN EJUS DILECTIONE. — q. d. Sicut ego Patris jussis obedire pergo, ideoque ejus gratiam et di-

lectionem erga me conservo. Audi S. Augustinum : « Præcedit dilectio observationem præceptorum; unde enim præcepta servet, non habet qui non diligit; quod ergo hic ait, ostendit non unde dilectio generatur, sed unde monstratur, ut nemo se fallat dicentem quod eum diligit, si ejus præcepta non servet; quamquam hoc ad dilectionem qua nos diligit, referendum est, ut sensus sit: Ex hoc scietis, quod in dilectione qua vos diligo, manetis, si mea præcepta servatis; non enim ut nos diligit, prius præcepta servamus, sed nisi nos diligit, servare non possumus; hæc est gratia que humilibus patet, superbos latet. »

Prior ergo est dilectio Dei, que causat in nobis dilectionem et observationem mandatorum, que vicissim efficit ut dilectio Dei erga nos conserveatur et perseveret, sicut ignis ligna accendit et igit, et ab eorum ignitione conservatur et durat.

11. HÆC LOCUTUS SUM VOBIS, UT GAUDIUM MEUM IN VOBIS SIT, ET GAUDIUM VESTRUM IMPLEATUR. — Est hæc septima et ultima Christi ratio, qua suadet ut maneat in sua fide et charitate; si enim id fecerint, maximo gaudio afficient tum Christum, tum seipsos.

Quæres, quodnam sit hoc gaudium? Primo, Gaudium Jansenius, cap. cxxxi Concordiæ, sic exponit, q. d. Hæc vobis dixi, ut in vobis semper sit gaudium simile gaudio quod est in me, qui gaudeo quod a Patre diligor: ita vos mandata mea observate, ut semper a Patre meo diligamini et gaudeatis, et hoc vestrum gaudium impleatur per meam resurrectionem ac missionem Spiritus Sancti, ac deinceps cum majora Dei erga vos amoris indicia videritis, quod plane implebitur in æterna felicitate. Simili enim modo ait Christus, cap. xvii : « Hæc loquor in mundo, ut habeant gaudium mentis impletum in semetipsis. »

Secundo, S. Cyrillus, lib. X, cap. xxi, et ex eo Ribera sic exponit, q. d. Hæc locutus sum vobis, ut gaudeatis his rebus quibus ego gaudeo, scilicet laboribus et periculis pro hominum salute susceptis. Tertio, Chrysostomus, homil. 76 : « Hæc, ait, locutus sum, ne a me disceratis et a gaudio quod habuistis, ex eo quod me discipuli eratis, decedatis, ne a cursu desistatis, sed in finem usque hæc letitia perduret; » q. d. Etsi incidat tristitia, hæc asseram, ut ad finem veniat gaudium.

Quarto, S. Augustinus, tract. 87, exponit de gaudio quod Deus habuit ab æterno de nostra gratia et salute, q. d. : « Hæc locutus sum vobis, ut id in quo ab æterno ego gavissus sum, sit in vobis, nempe gratia et salus; gaudium vestrum autem, quod habetis de meo consortio, impleatur, paulatim proficiendo usque ad æternam beatitudinem. » Audi S. Augustinum : « Quod est gaudium nostrum quod dicit implendum, nisi ejus habere consortium? Gaudium quidem ipse perfectum de nobis habebat, quando nos prescindo et prædestinando gaudebat, sed illud gaudium

(1) Aliter alii quorum partes lubentius sequor : Manebitis in dilectione mea, id est, perseverabitis vere in amore mei, seu vere ostendetis me a vobis amari, ita ut is in dilectione me intelligendum sit non de alterius, quo fruimur, amore, sed de eo quo alterum prosequimur.

in nobis non erat, quia nec nos eramus; cepit autem esse, quando vocavit nos: inchoatur in fide resuscitum, implebitur in fide resurgentium.

Quinto, alii censent idem esse gaudium meum et vestrum. Gaudium enim discipulorum subjective, quia iis quasi subjectis inerat, *q. d.* Hæc locutus sum vobis, ut afferam et efficiam in vobis gaudium spiritale et celeste, quod est meum, meique amore et sequela; idem quoque est vestrum, quia vos gaudebitis illudque implebitur usum in hac vita et plene in futura.

Secundo et planissime gaudium duplex hic pro emio discipulis affert Christus: primum, est snum; secundum, est discipulorum, *q. d.* Hæc locutus sum vobis, ut vos ea facientes gaudio meo afficiatis; gaudent enim parentes et magistri, cum vident filios et discipulos dictis suis obediētes probe se gerere, et hoc significat *q. d.* ut gaudium meum in vobis sit, *q. d.* id est de vobis sit, ut scilicet propter vos mihi morigeros ego gaudeam. Unde S. Augustinus: « Quid est, inquit, gaudium Christi in nobis, nisi quo dignatur gaudere de nobis? » Secundum gaudium est discipulorum, de quo ait: « Et gaudium vestrum impleatur; » gaudium hoc erat, quo discipuli gaudebant de Christo, quod ejus essent discipuli et sequaces. Sicut enim Christus gaudebat de iis quasi bonis discipulis, sic vicissim ipsi gaudebant de Christo, quasi celesti et optimo parente ac magistro. Respicit enim Christus ad parabolam vitis et palmitum, cui explicationem, quasi post parabolam subjunxit, dicens vers. 4: « Mane in me, et ego in vobis, » *q. d.* Sicut vitis, si gaudere posset, gauderet de palmitibus sibi inherētib; et uvæ producentibus, ac vicissim palmites gauderent, quod viti inherentes ex ea suggerent succum ad producendum uvas; sic pariter si vos, o discipuli, in me, quasi in vite per amorem manseritis, et ego vicissim mansero in vobis per assiduum gratiæ et Spiritus influxum, ad producendum bona opera, et ego gaudebo de vobis mihi inherētib; et vos gaudebitis de me, quod ex me hauriatis gratiam et spiritum ad convertendum omnes gentes, quod gaudium sensim hinc implebitur, sed plane consummabitur in æterna gloria, tam vestra, quam Gentium a vobis conversarum. Ita Maldonatus, Toletus et alii.

Denique posset *q. d.* in vobis simpliciter ut sonat, accipi, *q. d.* Hæc locutus sum vobis, ut gaudium meum quo gaudeo de Dei gloria et totius mundi salute per me peragenda, in vos quasi Apostolos et cooperatores meos transfunderem, utque gaudium hoc crescente labore et fructu vestro crescat pariter, donec impleatur tum in hac vita, tum magis in futura; sic enim gaudium meum fit vestrum: bonum enim meum est vestrum, sicut bonum vitis est bonum palmitum.

Hic sensus videtur simplicissimus, ideoque ge-

nuitus; nam *q. d.* ut gaudium meum in vobis sit, *q. d.* perinde est ac si dicat: Ut gaudium meum in vos derivetur, vobis communicetur, itaque fiat vestrum. Unde perficiens subdit: « Et gaudium vestrum impleatur, » *q. d.* Ut gaudium meum quod vobis cepi communicare fecique vestrum compleatur fiatque plenum et perfectum impleti enim nequit, nisi illud idem quod inchoatum et inceptum est. Et sic se explicat Christus, cap. xvii: « Ut habeant gaudium meum impletum in semetipsis. »

Præclare S. Bernardus, epist. 414: « Et revera, inquit, illud verum et solum est gaudium quod non de creatura, sed de creatore concipitur; et quod cum possederis, nemo tollet a te. Cui comparata omnis aliunde jucunditas, moror est; omnis suavitas, dolor est; omnis dulcor, amarum; omne decorum, fedum; omne postremo quodcumque aliud delectare possit, molestum. » Idem alibi: « Certum, ait, inhabitantis in anima Spiritus Sancti signum est, spiritualis lætitia, et jurgæ mentis in Deo suo gaudium. Mens enim in Deo exultans et jubilans, ex Deo inhabitante exultat et jubilat. »

12. HOC EST PRECEPTUM MEUM, UT DILIGATIS INVICEM (Arabice, ut diligat alter vestrum alteram) sicut dilexi vos. — Græce est geminus articulus ad emphasim *q. d.* *hæc*, id est hoc præceptum hoc meum. Refer hæc partim ad *q. d.* si præcepta mea servaveritis, partim ad *q. d.* in dilectione mea, *q. d.* quod est scopus totius parabole a principio capitis huc usque. Sensus ergo est, *q. d.* Jussi vobis ut præcepta mea servetis, inter quæ præceptum esse scilicet hoc, « ut diligatis invicem sicut dilexi vos. » Rursum jussi dicens: « Mane in dilectione mea, » id est pergit me diligere in eoque perseverate: illud autem facietis, si diligatis invicem, ac in proximis vestros beneficia et officia charitatis conferatis. Mihi enim nihil conferre potestis, sed quod proximis contuleritis, ego mihi quasi omnium parenti collatum existimabo. Unde vocat hoc « præceptum meum: » alludit enim ad illud, cap. xiii, 44: « Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos, » ubi fuse illud explicui. Nam quod hic vocat « meum, » ibi vocat « novum. » Hæc enim præceptum dat Christianis: hos enim representabant Apostoli: voluit enim Christus per Apostolos eorumque posteros convertere totum mundum, hoc enim erat ejus, utpote Salvatoris, officium, ad quod a Patre in mundum erat missus. Jubet ergo ut ex sui amore ament et procurant omnium gentium salutem, ac pro ea omnia dotes et labores impendant, omnia pericula subeant; omnes persecutiones sustineant, et denique sanguinem profundant et mortem subeant. Sic enim ipse dilexit eos cæterosque homines, ut pro eis vitam impenderit mortemque crucis sustinuerit. Porro hoc præceptum in primis concernit Apostolos, quia eis jubet Christus

ut se invicem singulari amore diligant et se mutuo juven: tum quia ipsi inter se et cum Christo erant conjunctissimi, utpote Christi Apostoli; tum quia Christus per ipsos munus suæ legationis et prædicationis in toto orbe obiturus et perfecturus erat. Quare ad hoc quisque alteri cooperari et optulari debebat: unio enim hæc, et mutua cooperatio plurimum efficacissima est ad omnes difficultates superandas et ad gentes quaslibet quantumvis barbaras convertendum, uti hodie in Religionibus et Religiosis virisque Apostolicis inter se unitis experimur, juxta illud Proverb. xvii, 19: « Frater qui adjuvatur a fratre, quasi civitas firma. » Et illud Eccles. iv, 12: « Fruentulus triplex difficile rumpitur. » Vide ibi dicta.

Hoc Christi exemplum secutus S. Eligius, Noviomensis Episcopus, moriens anno Christi 668, teste Sigeberto in Chron., hoc ultimum suis dedit monitum: « Si mihi amoris vicem rependitis, mandata præpositi Dei servate; Jesum semper suscipite, præcepta ejus vestris animis affigite, ejus nomen, ita ut ego, amata; incertum vite lubricæ oceanum ob oculos perpetim habeat; Dei tremenda judicia nunquam non formidate. Ego jam ingredior viam universæ carnis. Itaque me posthac habituri hic non estis. Ego autem certe cupio dissolvi, et, si Domino sic visum est, ire ad requiem. » Ita Audouens, Rothomagensis Episcopus, lib. II Vite ejus, cap. xxxii.

13. MAJOREM HAC DILECTIONEM NEMO HABET, UT ANIMAM SUAM PONAT PRO AMICIS SUIS. — Ita legendum cum Græcis, Romanis, Arabico et Syro, qui clare vertit, *charitas major ista nulla est, qua quis animam suam ponat pro amicis suis.* Perperam ergo nonnulli interserendo *q. d.* quam, legunt, *quam ut animam suam ponat pro amicis suis.* Hæc enim lectio retento *q. d.* hæc, evertit sensum et contrarium significat, scilicet, *q. d.* Hac mea dilectione nulla major est, nisi illa, qua quis animam suam ponat pro amicis suis; quod falsissimum est: que enim major dilectio quam Christi? Contrarium ergo intendit dicere Christus, uti mox patebit. Christus igitur hic proponit modum et terminum sive apicem suæ dilectionis, quæ scilicet ipse nos dilexit et vicissim vult ut diligamus invicem, *q. d.* Ego summe vos dilexi, a vobis ergo idem requiro et jure repono, ut scilicet summe diligatis invicem. Maxima enim et summa dilectio est, qua quis non tantum opes et famam, sed et animam, id est vitam ipsam ponit, id est sponte offert prodigique pro amicis suis; hæc ego pono, id est brevi ponam et impendam pro vobis; vos ergo vestram pariter ponite pro amicis et proximis vestris, ut pro eorum salute nullum laborem, nullum periculum, nullam persecutionem, nullam mortem, nullum tormentum recusetis, sed ultro ambitis.

Dices: Major charitas est, si quis vitam ponat pro inimicis, quam sit illa que vitam ponit pro amicis. Respondent primo, nonnulli sensum esse,

q. d. Inter homines nulla potest esse major dilectio, quam mori pro amico; sed mea erga vos adhuc est major, quoniam *q. d.* mori pro inimicis. Dicere autem *q. d.* non erat necesse, quod iam nunquam id inter homines est. Unde Py-ladis et Orestis amicitia, tanquam res a modum rara, omnium literis et voce commendata est, quod alter pro altero mori voluerit: et hoc est argumentum Pauli, Rom. v: « Vix enim pro justo quis moritur; nam pro bono forsitan quis audeat mori? commendat autem charitatem suam Deus. » Unde S. Bernardus, serm. De Feria quarta hebdomada sancta, ait: « Tu majorem habuisti, Domine, ponens eam pro inimicis tuis. »

Secundo, et magis genuine, Ribera et Toletus respondent, non conferri hic amicos cum inimicis, sed actus amicitiam inter se, *q. d.* Inter omnes actus et officia amicitiam, nullus major est illo quo quis vitam ponit pro amico suo, quod ego facturus sum pro vobis, qui amici mei estis, si tamen præcepta mea servaveritis. Non enim dicitur amicus, qui non diligit, licet diligatur: « Amicitia enim est mutua benevolentia non latens, » ait Aristoteles, VIII Ethic. cap. ii.

Tertio, et plenissime, « amici » hic vocantur non qui diligunt, sed qui diliguntur, quales possunt esse etiam inimici, *q. d.* Major dilectio esse nequit, quam sit illius qui vitam ponit et mortem oppellit pro amicis, id est pro iis quos diligit et loco amicum habet, etiamsi ipsi revera ejus non sint amici, sed hostes et inimici; quomodo Christus vitam suam posuit et in crucis mortuus est pro omnibus hominibus, qui primitus erant peccatores, ideoque ejus inimici, sed ex eis multi per ipsius mortem, indeque manantem gratiam facti sunt justis, ideoque ipsius amici et discipuli. Idem fecere Apostoli virique Apostolici Christum secuti. Idem facere debet quilibet Christianus, ut scilicet cum periclitatur salutem animæ proximæ, licet inimici, pro ea vitam exponat.

Instabis: Cur ergo Christus hos vocat amicos, non inimicos? Respondeo: Primo, quia loquitur Apostolis, qui jam per ejus vocationem et gratiam erant sui amici, licet ante fuissent peccatores et inimici. Secundo, Rupertus respondet, « ut suavitatis locutionis dulcedinem in auditoribus sensim diffunderet ejusdem, quam illis mandabat, dilectionis. » Tertio, ut doceret ex parte Christi et nostra diligendos esse omnes homines quasi amicos, etiamsi ipsi ex parte sua nobis sint infensi et inimici. Caritas Christi enim ad omnes se extendit, tanquam inimicos, quam amicos diligit; quare inimicos habet pro amicis et dilectis, atque hæc ratione quoslibet etiam inimicos sibi amicit eoque ex hostibus facit amicos, tam Dei quam sui. Magnæ enim amoris est amor, nec quidquam amore potentius: hic enim cogit hostes ad redamandum sui amantem.

Denique nonnulli hæc Christi sententiam accipiunt de salute non tantum spiritali et et. nra,

ait maxi-
mo omni-
um chari-
tatis?

pro ami-
cis ponit
q.

Sancti
Freybe
si chari-
ta.

sed et corporali et temporali; unde dicunt actum heroicæ charitatis esse, si quis vitam temporalem prodigat pro vita temporali proximi; hoc enim ordo charitatis permittit, imo subinde suadet. Unde S. Gregorius, lib. III *Dialog.*, cap. XXXVII, laudat Sanctulum presbyterum, qui ut diaconum quemdam a Longobardis morti destinatum ab ea liberaret, se pro eo morti obtulit; sed Deus carnis manu stitit, ut gladium elevatum in ejus colium vibrare non posset, quod admirantes Longobardi, eum ut sanctum revereri ceperunt omnesque captivos ipso petente liberos dimiserunt. Tanta est vis charitatis, ut vitam suam offerens multorum vias redimat. « Cum, ut ait S. Gregorius, se unus pro uno morti obtulit, multo a morte liberavit. »

14. VOS AMICI MEI ESTIS (critis) SI FECERITIS (græce si feceritis, id est si feceritis; Ita Euthymius) QUAE EGO PRÆCIPIO VOBIS. — Pertinet hæc gnome ad id quod præcessit: « Animam suam ponat pro amicis suis, » *g. d.* Ego animam, id est vitam meam, ponam pro vobis, quasi amicis meis, vos vicissim amorem amori reddite, ac me vestri tam amantem redamate, ut mihi amico vestro sitis amici: hoc autem facietis, si mea præcepta servetis, interque præcipuum et cætera complectens est illud, ut diligatis invicem, quod paulo ante vobis inculcavi.

15. JAM NON DICAM VOS SERVOS: QUIA SERVUS NESCIT QUID FACIAT (id est facere destinet, cogitat, interdum, que sint ejus secreta consilia) DOMINI EJUS.

VOS AUTEM DIXI AMICOS: QUIA OMNIA QUÆCUMQUE AUDDI A PATRE MEO, NOTA FECI VOBIS. — S. Augustinus, *tract.* 83, querit quomodo hoc verum sit; nam vere Apostoli manebant servi Christi eisque cum aliis dicturus erat Christus in die judicii: « Euge, bone serve et fidelis, » etc., ac respondet duplicem esse servitum, unam servilem, qua mancipia ex timore serviunt heris, alteram liberalem et filialem, qua filii ex amore serviunt parentibus; Apostolos ergo non fuisse servos Christi priori modo, sed posteriori; sic enim servi quoque sunt amici. Huc accedit Rupertus. « Non dicam vos servos, » hoc est, inquit, peccatores et inimicos, quia vos jam per baptismum et gratiam meam justos et amicos meos effeci.

Secundo, alii urgent *jam, g. d.* « Jam non dicam vos servos, » sed alio tempore dixi et dicam vos servos; sed subtilior est hæc responsio, quam solidior. Vult enim dicere Christus se deinceps eos non vocaturum servos.

Tertio, Toletus: « Jam non dicam vos servos, » scilicet eo modo, inquit, quo Judæos vocavi servos, quia feci eos servire servitum duram sub lege veteri, a qua ego vos per Evangelium meum libero. Verum hoc nimis generale est et remotum.

Quarto ergo genuine, sensus est, *g. d.* Ego vos,

licet natura et conditione servi mihi sitis, tamen dignor eo honore, ut quasi fidissimos mihi amicos meos eosque intimos efficiam et nominem, eo quod omnia que audivi a Patre meo quasi legatus communicanda hominibus, non turbis, non Scribis, sed vobis solis communicaverim.

Dicit autem « jam, » quia jam abiens multa eis revelavit, quæ prius tacuerat; alia quoque, quæ prius obscure per parabolas dixerat, jam dilucide et clare eis exposuit; « jam » ergo abiens majorem confidentiam et a. n. i. c. i. a. m. e. s. exhibuit, dum omnia omnino ad quæ a Patre legatus erat, eis solis aperte explicuit; quare eos hic nobiliore dignitate, conditione et nomine donat, scilicet amicorum. Hanc rationem dat hic ipse Christus; non ergo negat eos manere servos, sed asserit se eos, licet servos, elevare in amicos singulares eosque hoc nomine et hæc prerogativa dignari, ut servi fiant amici. Ita Maldonatus, Ribera, Jansenius et alii, et ante omnes S. Irenæus, lib. IV, cap. XXVII.

SERVUS NESCIT, — scilicet communiter et plerumque; nam aliquando heri habent servos prudentes et fideles, quibus consilia et secreta sua fidum et communicant, tuncque eos habent loco amicorum; at raro hoc fit, ut omnia secreta sua eis revelent; Christus autem loquitur de eo quod communiter apud homines fit.

OMNIA QUÆ AUDDI A PATRE, NOTA FECI VOBIS. — Dices: hoc videtur repugnare illi quod modo dicit Christus, cap. seq., vers. 12: « Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo. » Respondent Leontius et Euthymius Christum omnia revelasse Apostolis, quæ Pater tunc illis revelari volebat, scilicet omnia que capere poterant. Secundo, melius S. Augustinus et Beda respondent *« nota feci »* accipi pro « mox nota faciam, » scilicet post 30 dies in Pentecoste; omnia enim que capere poterant, eis nota fecit Christus, cætera que capere non poterant, paulo post nota facturus erat per Spiritum Sanctum; ideo enim abibat, ut eis illum mitteret, qui omnia revelaret.

Aliter Maldonatus: « Nota feci, » id est, inquit, nota facere decrevi, scilicet per Spiritum Sanctum quem missurus sum.

Moraliter: ex hac Christi gnome dicit mentes sanctas Deum valde amantes, que terrena omnia calcantes in oculis habitant, ac cum Deo per orationem familiariter versantur cum eoque quasi amici crebro colloquantur, a Deo illuminati, ut altissima ejus mysteria et secreta consilia ac sacre Scripture intelligentiam, imo futura quoque que ipse facere destinat, ab eo audiant et discant, quasi qui in intimam Dei conclave inducantur ibique fiant ejus velat secretarii, ut fuerit Isaias, Jeremias, Daniel oesterique Prophete. Docet id disertè S. Bernardus, *tract. De interiori domo, cap. LXIX*: « Certum, ait, signum tibi sit quæcumque es, anima, quod dilectum tuum

Ser-
va su-
am
liber-
tas
Dei
re-
vita.

minus diligis, vel ab illo minus diligeris, si ad theoreticos illos excessus nondum vocaris, vel vocantem sequi non merueris. Quomodo enim perfecte diligis vel diligeris, si in summorum desiderio ad superna non raperis, et ad theoreticos et analogicos illos conatus mentis alienationem non transis? Vis nosse quia sublimitas divinarum revelationum sit manifestum divine dilectionis indicium? Jam non dicam, inquit, vos servos, sed amicos, quia omnia que audivi a Patre meo, nota feci vobis. Satage ergo Deum tuum intime et summe diligere, et omni hora in divine contemplationis gaudium summo cum desiderio anhelare; collige teipsam ad temetipsam, et in solo divinitatis desiderio requiesce. » Idem docet S. Basilius, S. Maximus et alii, quorum verba recitavi *Ecl.*, xxxvii, 18, ad illa: « Anima viri sancti enanti aliquid vera, quam septem circumspectores. » Hanc enim Dei amica conversatione et familiaritate, donum intelligentiæ et prophetiæ adeptus est S. Franciscus, S. Catharina Senensis, S. Franciscus Xavierus aliique plurimi, ac primus Henoch, Noe, Abraham, Moses, etc., quia cum Deo ambulabant cum eoque familiariter conversabantur, et quasi amicus cum amico colloquebantur.

16. NON VOS ME ELEGISTIS: SED EGO ELEGI VOS. — S. Augustinus hic, et lib. I *De Prædestinatione, Sæc.*, cap. xvii et alibi, eumque secuti Beda hic, et Prosper, *contra Collat.*, per electionem intelligent Dei prædestinationem, *g. d.* Ego vos sine ullis meritis prædestinavi et elegi ad gloriam. Verum hoc non recte respondet *« non vos me elegistis: »* nec enim Apostoli poterant Christum diligere ad gloriam celestem; nec videtur Christus hic Apostolis suam prædestinationem revelare voluisse: hanc enim ipse solet Patri attribuire; Patri enim attribuitur providentia, cuius pars est prædestinatio.

Magis ad litteram ergo sensus est, *g. d.* Non vos priores me elegistis in magistrum et dominum, sed ego prior vos elegi et vocavi, meaque vocatione et gratia effeci, ut essetis mei amici, discipuli et Apostoli. Ita S. Cyrillus, Chrysostomus, Leontius, Theophylactus, Euthymius, Maldonatus, Toletus et alii. Unde Chrysostomus, Leontius et Theophylactus censent Christum hic in parabola vitis et palmitum, de qua vers. 1, persistere, *g. d.* Sicut agricola eligit optimas vitas et palmites, quos in vinea sua plantat: sic ego vos, o Apostoli, elegi, ut in vinea Ecclesiæ meæ, quasi vitas optimas per gratiam meam effectas plantarem ad uvas, id est fideles plurimos et præstantissimos, producendum. Accedit Rupertus, qui sic explicat, *g. d.* Non vos me elegistis, uti populus sibi eligit creaturæ regem, cui jus regnum attribuit; sed ego vos Apostolos creavi vobisque vim et auctoritatem tanti officii et dignitatis, puta Apostolatus, contuli.

Porro dicit hoc Christus primo, ut ostendat

eximium suum in Apostolos amorem, quod prior eos præ cæteris omnibus hominibus, qui nobiliores, doctores, eloquentiores erant, solos elegerit in Apostolos, hoc est in amicos singulares et Ecclesiæ sue principes: quare tacite monet eos, ut ipsi vicissim Christum redament, et in amore obsequioque ejus sint constantes. Ita Chrysostomus, Theophylactus, Euthymius.

Secundo, ut ipsi celsitudinem suæ dignitatis et apostolatus, ad quam a Christo vocati sunt considerantes, illi satisfacere satagent ac Christum imitentur: ut, sicut ipse prior eos vocavit ad suam fidem et apostolatum, sic et ipsi priores preveniant omnes gentes, ut prædicando eas ad Christum adducant. Ita Cyrillus et Leontius.

Addunt nonnulli Christum voluisse Apostolis dare stimulum humilitatis, *g. d.* Esto vocarum vos amicos et secretorum meorum conscios; tamen nolite ob hoc superbiere; non enim vos hoc meruistis, sed ego gratis vos ad hoc elegi et exaltavi.

ET POSUI VOS UT EATIS (evangelizatum per omnes gentes) ET FRUCTUM AFFERATIS; ET FRUCTUS VESTER MANEAT. — S. Chrysostomus cum suis censens hic alludi ad parabolam vitis, *« posui »* explicat *plantavi*, quasi vitas fructiferas in vinea Ecclesiæ meæ. Simplicius Maldonatus « posui » explicat, *declaravi*. Cum enim aliquis eligatur magistratus, prius eligitur, hoc est designatur, deinde declaratur, et in officio ipso constituitur: hoc est « posui vos. » Prius Christus Apostolos elegit, *Matth.* x, 1; *Mat.* ii, 14; *Luc.* vi, 3; deinde velut in possessione apostolatus posuit, mittens ad prædicandum Evangelium, *Mar.* vi, 7, et *Luc.* ix, 12.

Simplicissime *« posui, »* exponas *statui, constitui, collocavi*, ut hoc verbo Christus Apostolorum auctoritatem æque ac firmitatem et fructum significet, quod scilicet ipsi a Christo sint auctoritati, ideoque firmati, ut nemo eos hæc dignitate spoliare valeat, nec impedire, quia fructum et messem animarum per totum orbem amplissimum proferant.

ET FRUCTUS VESTER MANEAT. — Cyrillus hoc refert ad Evangelium, quod manet, cum lex vetus non mansit, sed sit abrogata per Christum. Planius et plenius *« maneat »* refertur tum ad conversionem omnium gentium factam ab Apostolis, quæ etiam post mortem eorum mansit manebitque æternam et successive usque ad finem mundi; partim ad gloriam et beatitudinem sempiternam, quam sibi suisque fidelibus Apostoli prædicando conciliarunt: hoc enim quasi fructus et merces eorum cælestis manet, æternumque manebit. Omnia hæc eo fine dicit Christus, ut suum in Apostolos amorem eximium testetur, utque eos ad apostolatus celsitudinem contemplandam excitet et ad tanti muneris sedulam ferventemque executionem excitulet, ut ipsa quorum labor et laboris fructus mercesque perennabit in omne ævum.

UT QUODCUMQUE PETERITIS PATREM IN NOMINE VRO. DET VOBIS. — Et uti non tam finem intantum, quam consecutionem, sive effectum, significat, q. d. Si fructum ad quem vos elegi, afferatis, sequetur et fiet ut Pater det vobis quicquid petitis, eo sensu quem dedit cap. XIV, 13. « Det, » Græce est δέ, quod secundo verti potest, *den* in prima persona, uti verbi Chrysostomus, Theophylactus, Euthymius. Unde Theophylactus ex hoc loco contra Arianos colligit Filium esse Deum Patri *quædam*, utpote qui æque ut Pater postulata ut *beatus* largiatur. « In nomine meo, » scilicet per merita mea. Porro S. Augustinus : « Hoc, ait, petimus in nomine Salvatoris, quod pertinet ad rationem salutis. »

17. HEC MANDO VOBIS, UT DILIGATIS INVICEM. — *Primo*, Jansenius, Maldonatus et alii sic exponunt : hæc id est hoc (ut verit Arabibus) mando vobis ut diligatis invicem.

Dicit tamen « hæc » in plurali, ut significet multa quidem esse præcepta particularia a se mandata, sed hæc omnia unico communi et facili charitatis præcepto concludi, ut, si illam habes et expleas, omnia habes et expleas, q. d. Hæc sunt quæ mando vobis, hæc sunt omnia mandata mea, ut diligatis invicem : quod magnam habet vim et energiam, æque ac charitativum et suadendæ gratiam. Unde iterum iterumque hoc præceptum Christus repetit et inculcat.

Secundo, planius cum S. Chrysostomo, Theophylacto, Euthymio et Ribera exponas, si conjunctio ut significet finem, et sit sensus : Hæc quæ de amore meo commemoravi, non exprobandi causa dixi, nec aliam ob causam, quam ut vos mutuo amaretis, atque ita pro salute hominum quidvis æquo animo perferretis. Hoc pertinet expositio S. Augustini, *tract.* 87 : « Quoniam dixerat, inquit, Posui vos ut eatis et fructum afferatis, nunc dicit : Hæc mando vobis docere volens fructum quem latari sumus, esse dilectionem proximorum. » Et rursum : « Fructus spiritus, inquit Apostolus, est charitas, de hac ergo mandat ; merito vero dilectionem sæpe commendat, tanquam sola præcipienda sit, ut sine qua non possunt prodesse cætera bona, et que non potest haberi sine cæteris bonis, quibus homo efficit bonus. »

Tertio, Theodorus Heraclæotus hæc refert ad sequentia, q. d. Mando vobis dilectionem mutuanam, ut per eam odiis et persecutionibus mundi, quæ vobis imminet, simul uniti valide resistere possitis.

18. SI MUNDUS VOS ODIT, SCITOTE (Græce *πιστεύετε*, quod et *scitote et scitis*, verti potest) QUIA ME PRIORUM VOBIS ODIUM HABUIT. — Græce est *πρώτων*, quod verti potest *primo*, ut nomen, q. d. *Primum vestrum*, q. d. Oderunt me, qui sum vobis prior, id est prestantior et dignior (ut dictum est cap. I, vers. 18), imo primus omnium. *Secundo*

et melius, ut adverbium, q. d. *Præ quam vos*, ut vertunt Syrus et Arabicus, hoc est ante vos odit me mundus, ego prius viam odii caleavi, stravi vobisque complanavi, ut vos me eadem sequentes, faciles, læti et gloriantes incedatis : ego enim me vobis in persecutionibus non tantum comitem, sed et antesignanum duceumque et ductorem præbeo. *Mundum* vocat homines mundanos : *primo*, Judeos ; *secundo*, Gentiles mundi vitii addictos. Ideoque doctrine et spiritui Christi et Apostolorum adversarios. Porro S. Augustinus : « Aliquando, ait, Ecclesia mundi nomine appellatur, ut illic, Deus erat in Christo, inquit, mundum reconcilians sibi : mundus igitur odit mundum, inimicus reconciliatum, damnatum salvatum, inquinatum mundatum. »

Præmittit Christus Apostolos contra instantia Judæorum Gentiumque odia et persecuciones. tela enim prævisa minus ferunt, ut illa gene rose superent, imo sperant et in his quasi tesseri Christi gloriantur et exultant, q. d. ait Ribera : Nihil miremini aut turbemini cum vos mundus oderit, me prius odit quam vos ; gaudeat quod mei imitatores eritis ; et tamen nihil vobis nocet ejus odium, sicut nec mihi nocuit : persequitur vos mundus, quia de eo non estis, id est quia ejus operibus non favetis, sed contradicitis ut ego ; et cum hoc dicit, reliquit subtilitellendum : sed tamen ego vos amabo, quia mei estis, et electi a me, ut mundi opera demeritis, multo autem magis vobis amor meus proderit, quam mundi odium obruit.

Unde infert S. Augustinus atque : « Cur ergo se membrum super verticem extolli? Reus esse in corpore, si non vis odium mundi sustinere. Cum capite debemus pro dilectione Christi etiam mundi odium sustinere. Necessè est enim ut oderit nos, quos cernit nolle quod diligit. » Grandis ergo est hæc consolatio membri ex capite, ait Interlinearis. Audi S. Cyprianum, lib. IV, epist. 6 *De Ezechort. martyris* : « Filius Dei passus, ut nos filios Dei faceret ; et Filius hominis pati non vult, ut esse Dei Filius perseveret? Si odio sæculi laboramus, odium sæculi sustinuit prior Christus. Si contumelias in hoc mundo, si fugam, si tormenta toleramus, graviora expertus est mundi factor et dominus, qui et admonet dicens : Si sciculum, inquit, vos odit, momentole quamquam me primo odit. »

Audi denique S. Bernardum, hom. 47 in *Cont.* : « Utrumque est mihi, Domine Jesu, et speculum patendi, et præmium patientis ; » seu, ut paulo ante dixerat : « Pugnantis forma, et gloria triumphantis. Tu doces manus meas ad prælium exemplo virtutis tuæ : tu caput meum post victoriam tuæ coronas presentia majestatis ; sive quia pugnantem te spectro, sive quia te expecto non solum coronantem, sed etiam coronam in utroque mirabiliter tibi me allicis, uterque funis vehementissimus ad trahendum. »

19. SI DE MUNDO FUISSETIS (essetis), MUNDUS QUOD SUUM ERAT DILIGERET : QUIA VERO DE MUNDO NON ESTIS, SED EGO ELEGI VOS DE MUNDO, PROPTEREA ODIT VOS MUNDUS. — Aliam causam adjicit, ait Chrysostomus, ostendens esse virtutis argumentum a mundo odio haberi ; malitia vero, diligi. Sensus est, q. d. Si vos diligeretis opes, honores, delicias, libidines, etc., ut diligit mundus, ipse vos ut sui similes diligeret. At cum videt vos hisce suis cupidibus contraria diligere et diligenda docere, scilicet contemptum terrenorum, opum, honorum, deliciarum, libidinum et desideriorum terrestrium, ideo odit vos mundus. Similitudo enim morum et amorum est causa dilectionis, dissimilitudo vero est causa aversionis et odii, ut docet Aristoteles in *Ethicis*, imo S. Augustinus, S. Thomas et alii.

Objicit S. Augustinus : Mali etiam persequuntur malos, scilicet impij reges et judices, homicidas et adulteros puniunt, ac respondet : Odit quidem mundus quod sum est, ex ea parte qua sceleratis nocet ; sed tamen diligit quod sum est ex ea parte qua ipsis favet. Unde Jansenius : Quamvis mundus, inquit, ex aliqua sui parte malos odiat in aliquo genere mali ; tamen non sunt aliqui mali, quos mundus ex magna sui parte non diligit : contra autem, justos non pars mundi, sed totus mundus odit. Mihi videtur aliter respondendum : Mundani homines diligit suos, id est fautores et particeps suorum consiliorum ; si quando vero alios mundanos oderunt, causa est quod illi consiliis eorum adversantur ; itaque jam alieni sunt et adversarii ; atque ideo Christum odio persequebantur, quoniam eorum opera reprehendebat et hominibus nota faciebat, ut dicitur *Sapient.* II, et eadem de causa odio habituri erant Apostolos. Ita Ribera.

20. MEMENTOTE SERMONIS MEI, QUEM EGO DIXI VOBIS (cap. XIII, vers. 16) : NON EST SERVUS MAJOR DOMINO SVO, — ut detrectare possit agere ad patrem, id quod Dominus egit et passus est. Si ergo ego odia Judæorum, imo crucem et mortem passus sum, vos eadem subterfugere non debetis. Nam, ut ait S. Petrus, *epist.* I, cap. II, vers. 21 : « Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus. »

SI ME PERSECUTI SUNT, ET VOS PERSEQUENTUR : SI SERMONEM MEUM SERVAVERUNT, ET VESTRUM SERVAVERT. — « Sermonem, » id est doctrinam, legem, præcepta, q. d. Sicut me persecuti sunt, sic et vos persequantur ; et sicut meam prædicationis doctrinam non susceperunt, nec servaverunt, sed spreverunt et irriserunt ; sic et vestram non suscipient, sed spicient et irridebunt. Loquor de rebellibus et incredulis, qui Apostolos probris, sanis, verberibus, tormentis, morte persecuti sunt : nam qui Apostolis crediderunt, omni honore et reverentia eos persecuti sunt.

21. SED HÆC OMNIA FACIENT VOBIS PROPTER NOMEN MEUM, QUIA NESCIUNT EUM QUI MISIT ME — « Propter

nomen meum, » id est propter me (« nomen » enim significat rem nominatam, per metonymiam), quia scilicet mei vocamini et estis, q. d. Gaudeat in persecutionibus, quia illas sustinebitis propter me, qui sum vester Deus et Dominus propter quem gloriosum est pati, quique vos roborabit, ut omnes pervincatis et de omnibus triumphetis.

QUIA NESCIUNT EUM QUI MISIT ME. — q. d. Quia non sciunt Deum Patrem misisse me, dicuntque me fingere quod sim Dei Filius et Messias ab eo in mundum missus : si enim hoc scirent et crederent, non me persequerentur, nec contra Deum pugnare audent, q. d. Hoc vobis gloriosum erit, quod non tantum pro me, sed et pro Deo Patre, qui misit me, persecutiones sustineatis : persequentibus vero id ipsum erit dedecorosum æque ac noxium, quod me persequendo. Deum Patrem, qui misit me, persequantur, ideoque ipsi acriter in hac vita per exidiam a Tito et Romanis punientur, acriter deinde in gehenna ardentes perpetim cruciabantur : licet enim nesciant Deum esse Patrem meum, tamen id ex toto rationibus et miraculis, quibus idipsum probavi, scire debent ; nesciunt ergo, quia scire nolunt.

22. SI NON VENISSEM, ET LOCUTUS FUISSEM VIB, PECCATUM NON HABERENT : NUNC AUTEM EXCUSATIONEM NON HABENT DE PECCATO SVO. — « Peccatum, » scilicet incredulitatis et odii, quo me meaque doctrinam et vitam calumniantur et insectantur. Nota : Scribæ et Pharisei, antequam veniret Christus, habebant veram fidem, non tantum in Deum, sed et in Christum venturum. At ubi ipse venit, noluerunt eum agnoscere, eo quod eum pauperem et humilem viderent, ac quod eorum vitia taxaret. Quare tunc facti sunt increduli fidemque perdididerunt sua obstinatione : Jesus enim abunde eis probavit se esse Messiam sive Christum ; quare sunt inexcusabiles, quod ei non crediderint.

23. QUI ME ODIT, ET PATREM MEUM ODIT, — quia ego a Patre missus veni, et quæ ipse me voluit loqui, illa locutus sum : quare me spernendo et odiendo, spernunt et odio prosequuntur Deum Patrem : sicut qui legatum spernit, spernit regem a quo missus est. Ergo Judei contra Deum pugnant, qui acriter hanc sui injuriam vindicabit.

24. SED UT ADIMPLEAT SERMO, QUI IN LEGE (in veteri Testamento, puta *Psalm.* LXVIII, 3, et *Psalm.* XXIV, 19 : « Et odio iniquo oderunt me ») FORUM SCRIPTUS EST : QUIA (quod) ODI HABERUNT ME GRATIS. — « Gratis, » id est sine causa, sine mea culpa, ideoque inique et irrisite : nullam enim causam, sed summam arboris irrisi præbul. Sunt verba Isaie et Davidis in t'po Christi, sive in se representantium odium Judæorum in Christum. Nota : Tè ut rursum non finem intantum, sed id quod ex Judæorum incredulitate et obstinatione secutum est, significat, q. d. Atque ita

secutum est, quod Isaias et David fore predixerunt, scilicet quod Iudaei Christum sine causa odio prosequerentur, ideoque forent christicidae et deicidae, ac proinde reprobandi et exterminandi a Deo.

26. CUM AUTEM VENERIT PARACLETUS, QUEM EGO MITTAM VOBIS A PATRE, SPIRITUM VERITATIS, QUI A PATRE PROCEdit, ILLE TESTIMONIUM PERHIBEBIT DE ME : 27. ET VOS TESTIMONIUM PERHIBEBITIS, QUIA AB INITIO NECUM ESTIS. — *q. d.* Licet abunde Iudaeis demonstrarem divinitatem meam, ut sint jam inexcusabiles; tamen adhuc magis demonstrabo per adventum Spiritus Sancti, qui perhibebit de me testimonium, veniens de caelo tantummodo in vos qui in me credidistis, ac deinde in eos qui per predicationem vestram credent, ita ut omnibus sit notus ejus adventus, cum videant vos linguis loqui, et Scripturas explicare, et miracula facere : vos etiam predicando Evangelium perhibebitis testimonium omnibus de me et de doctrina mea et operibus, cum mecum fueritis ab initio, quo docere homines cepi et inter eos versari.

PARACLETUS, — id est consolator et exhortator. Audi Didymum, lib. *De Spiritu Sancto* : « Ab operatione nomen imponit : reddit enim a perturbatione alienos et incredibile gaudium tribuit, sempiterna enim laetitia in eorum corde versatur, quorum Spiritus Sanctus habitat est. »

QUEM EGO MITTAM VOBIS A PATRE. — Ex hoc loco Graeci recentiores contendunt Spiritum Sanctum a solo Patre procedere et spirari, non a Filio, ideoque publicum schisma ab Ecclesia Latina fecerunt anno Domini 1034, cum Michael, Patriarcha Constantinopolitanus, Pontifex Romanus et Latinos hac de causa excommunicare est ausus; atque hac de causa anno Domini 1452, in ipso festo Spiritus Sancti, puta in feriis Pentecostes, capta fuit Constantinopolis a Turcis, imperator occisus et Imperium Graecorum extinctum est. Hic ergo Graecorum est error : nam, ut recte advertit S. Hilarius, lib. VIII *De Trinitate*, et Augustinus, lib. IV *De Trinitate*, cap. XX, hoc loco potius contrarium significatur, scilicet Spiritum Sanctum procedere a Patre et Filio. Hoc enim significat « quem ego mittam. » Nam in S. Trinitate nulla persona mittitur ab aliqua, nisi quae procedit ab ea quae mittit. Unde Pater nunquam dicitur mitti, quia a nullo procedit. Filius vero dicitur mitti a Patre, non a Spiritu Sancto : Spiritus Sanctus dicitur mitti a Patre et Filio, quia ab utroque tanquam uno spirationis principio procedit. Ita hunc locum intellexerunt Patres Latini aequae ac Graeci veteres, citati in Concilio Florentino, sess. 18 et 23, ubi facta est unio Graecorum cum Latinis, Graecique admitterent Spiritum Sanctum procedere a Patre et Filio. Vide Bessarionem Cardinalem, in *Orat. pro unionis*, cap. VII. Quocirca cum in Symbolo Concilii Nicaeni dictum esset duntaxat : « Credo in

Spiritum Sanctum ; » Concilium Constantinopolitanum addit : « Ex Patre procedentem ; » sed cum oriretur, lis de Filio, Ecclesia addidit : « Filioque, » uti docet Concilium Florentinum, sess. 7. Idipsum clare patet ex verbis Christi, cap. XVI : « Omnia quaecumque habet Pater, mea sunt ; propterea dixi : Quia de meo accipiet, et annuntiabit vobis. » Si enim omnia quae habet Pater, Filii sunt ; ergo ipse etiam spirat Spiritum Sanctum. Ita hoc intellexerunt omnes Patres ejusdem Concilii. Unde in litteris unionis universa Synodus ait : « Et quoniam omnia quae Patris sunt, ipse Pater unigenito Filio suo dedit, praeter esse Patrem, hoc ipsum quod Spiritus Sanctus procedit ex Filio, ipse Filius a Patre aeternaliter habet, a quo etiam aeternaliter genitus est. » Vide Bellarminum, lib. II *De Christo*, cap. XX et seq., fuisse et exacte haec pertractantem.

Porro multi dicitur una persona divina ab alia cum ex voluntate illius, a qua procedit, alibi incipit esse novo modo, quo ibi prius non erat : ut Filius missus est a Patre in carnem, ut fieret homo ; Spiritus Sanctus a Patre et Filio missus fuit in Apostolos, interius per gratiam copiosam, qua eorum mentes illuminavit et volentem inflammavit, ut Christo ejusque doctrina testimonium constanter perhiberent : exterius vero idem fecit per linguas igneas, quibus eis effluaciam verborum indidit, ac per miracula quae per eos patravit.

MITTAM A PATRE. — Dicit hoc Christus primo, plane, *q. d.* Cum ad Patrem in caelos ascendere, tunc ego cum Patre mittam vobis Spiritum Sanctum. Secundo, Theophylactus, « a Patre, » inquit, id est approbante Patre et simul mittente. Tertio, « a Patre, » quia Filius a Patre habet essentiam divinam, et consequenter vim spirandi et mittendi Spiritum Sanctum, ut scilicet cum Patre eadem actione et spiratione spiret, ac eadem missione mittat Spiritum Sanctum. Sic dicitur *Genes. xix* : « Pluit Dominus a Domino, » id est pluit Filius a Patre, quia licet una sit utriusque actio creandi et pluendi, eam tamen habet Filius a Patre. Ita S. Hilarius, lib. *De Synodis*; et Concilium Sirmiense, in *Histor. Tripart.*, lib. V. cap. III.

Quarto, « a Patre, » *q. d.* Mittam vobis Spiritum Sanctum, qui est apud Patrem, utpote et coaeternus et consubstantialis. Ita Ribera.

Quinto, « a Patre » elidit haeresim Eunomii, qui docebat Spiritum Sanctum non a Patre, sed a Filio procedere, ita ut Spiritus Sanctus sit quasi filius Filii, et nepos Dei Patris, quem refutat S. Basilius, lib. II *Contra eundem*, docens Spiritum Sanctum a Patre et Filio procedere. Sic et S. Cyrillus, lib. X, cap. XXXII, docet Spiritum esse Filii et Patris, et a Patre procedere, sed per Filium quod non aliud significat, quam quod nos dicimus, Filius producit Spiritum Sanctum a Patre, id est habet a Patre producere Spiritum Sanctum, sicut Deus per Verbum omnia creavit : omnia enim per ipsum facta sunt.

Quand-
tum una
persona
divina
mittit ab
alia?

Rationem a priori dat S. Thomas, Suarez, Vasquez, Valentin et alii, *1 part., Quast. XXXVI, art. 2*, quia si Spiritus Sanctus non procederet a Filio, non distingueretur a Filio. In divinis enim nulla est distinctio, nisi ob processionem unitas ab alio et relationis oppositionem.

SPIRITUM VERITATIS. — Cui ita vocetur dixi cap. XIV, 17.

QUI A PATRE PROCEdit. — Ita loquitur Christus, ac seipsum subicit : primo, quia Pater est primum principium spirationis Spiritus Sancti, ut dixi : secundo, quia Christus, humilitatis et reverentiae causa, ut ejus nobis det exemplum, omnia eua, quae auctoritatis sunt, solet referre ad Patrem ; tertio, quia si dixisset : « Qui a me procedit, » non apte subderet : « Ille testimonium perhibebit de me ; » ille enim testis qui ab aliquo procedit, si de eo testetur apud homines, de fide suspectus esse solet.

Porro Jansenius, cap. CXXXV, et Arias Montanus dicunt haec verba intelligi de processione non divina et aeterna, sed temporali et humana, quia Spiritus Sanctus mittitur ad Apostolos aliosque fideles. Verum de divina hic agi liquet. Primo, ex eo quod plane idipsum verba significant, cum ait : « Qui a Patre procedit ; » nam cum de temporali agitur, additur quippiam id indicans, ut cum cap. XVI, ait : « Exivi a Patre, et veni in mundum. » Secundo, quia de temporali processione immediate ante dixit : « Quem ego mittam vobis a Patre ; » ergo hic non temporalem, sed aeternam intelligit. Tertio, quia ita intellexerunt Patres in Concilio Florentino, sess. 18 et 23. Quarto, quia processio sive missio temporalis includit et presupponit aeternam. Nam, ut paulo ante dixi, in divinis non dicitur mitti persona una ab alia, nisi illa quae ab alia procedit.

ILLE TESTIMONIUM PERHIBEBIT (SYRUS, *illo testatur*) DE ME, — quod sim Dei Filius, Messias, mundi salvator ; idque facit tum per internam inspirationem et illuminationem, tum per externa miracula. Porro, in teste tria requiruntur : primo, sapientia, ut sciat veritatem ; secundo, bonitas, ut eam sincere narret, nec fallat aut decipiat ; tertio, potentia et auctoritas, ut talis ab omnibus habeatur et omni exceptione sit major. Haec tria perfectissime conveniunt Spiritui Sancto : ipse ergo perfectissimus est testis Christi.

ET VOS TESTIMONIUM PERHIBEBITIS, QUIA AB INITIO

NECUM ESTIS. — Graeco *μαρτυρησας*, quod tam est modi indicativi, ut significet testimonium perhibetis, quam imperativi ; ut significet perhibete. Unde Syrus verit, *sed et vos testamini, quippe qui ab initio mecum sitis*. Sic et Cyrillus. Quod ergo Noster verit, *perhibebitis*, idem est quod *perhibete*. Jube enim ut predicando testentur esse Christum Dei Filium ; nam speo futurum sumitur pro imperativo. Fecerunt id Apostoli : nam, ut dicitur *Act. IV* : « Virtute magna reddebant Apostoli testimonium resurrectionis Jesu Christi Domini nostri. »

Ex hoc loco discit, quis, qualis et quantus sit Spiritus Sanctus : scilicet primo, ipsum esse tertiam in S. Trinitate personam, distinctam a Patre et Filio ; ab utroque enim ipse procedit et mittitur, procedens autem et missus a mittente distinguitur ; secundo, Spiritum Sanctum vere esse Deum, Deo Patri *aequalem*, quia ab eo procedit, ut Deus a Deo ; tertio, ipsum procedere non a solo Patre, nec a solo Filio ; sed conjunctim ab utroque, quasi ab uno spirationis principio ; quarto, ipsum non procedere a Patre per generationem, ut sit Filius ; sed per spirationem, ut sit Spiritus Sanctus ; unde S. Athanasius, Basilius, Nazianzenus, Chrysostomus, Augustinus et alii passim resellunt Macedonium hereticum, dicentem Spiritum Sanctum, cum a Patre non procedat per generationem ut Filius, hinc non esse et consubstantialem, nec esse Deum ; quinto, ipsum esse Paracletum, id est consolatorem et exhortatorem ad omne bonum ; sexto, ipsum esse Spiritum veritatis, quia docet omnem veritatem veramque fidem, doctrinam et prudentiam ; septimo, ipsum esse testem Christi ejusque doctrinae ; testem, inquam, omni exceptione majorem ac divinum, imo ipsum Deum. Hinc ad Spiritum Sanctum multi referunt illud enigma Mercurii Trismegisti : « Monas genuit monadem, et in se reflexit ardorem, » *q. d.* Pater unicus unicum genuit Filium, eumque amore divino complectens produxit Spiritum Sanctum, qui est quasi amor Patris et Filii ; unde ab utroque procedit, quasi amor reflexus et notionalis Patris et Filii. Licet alii magis genuine Trismegisti dictum explicent de creatione mundi, *q. d.* Unus Deus unum creavit mundum, non actus necessitate aliqua, sed ex puro amoris ardore, ut rillicet sua bona angelis, hominibus caeterisque mundi creaturis communicaret.

Doctrina
orthodo-
xa de Spi-
ritus
Sancti
persona.